

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra biblických věd a starých jazyků

Hana Matušková

Ježíšovo milosrdenství a jeho hlásání evangelia chudým v Lukášově evangeliu

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. Jaroslav Brož, Th.D. S.S.L.

Praha 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 12.11. 2020

Hana Matušková

Bibliografická citace

Ježíšovo milosrdenství a jeho hlásání evangelia chudým v Lukášově evangeliu [rukopis] : bakalářská práce / Hana Matušková ; vedoucí práce: Jaroslav Brož. -- Praha, 2021. -- 42 s.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá dvěma lukášovskými tématy – Boží milosrdenství a chudí –, která spolu úzce souvisejí. Základem studie je analýza a komentář vybraných evangelních textů (Lk 4,14–22; 6,20–26; 7,36–50; 10,25–37; 15,1–32; 23,33–43), které patří k různým literárním formám: Ježíšovo programové kázání, blahoslavenství a běda, Ježíšovo milosrdné odpuštění hříšné ženě a konfrontace s nemilosrdným farizejem, podobenství o milosrdném Samaritánovi, trojice podobenství o „ztracených a znovu nalezených“ a Ježíšovo odpuštění zločinci na kříži. Studium vybraných pasáží ukazuje, že zvolená témata skutečně patří k podstatě radostné zvěsti, jak ji akcentuje lukášovská teologie. Vzhledem k tomu, že lukášovské dílo vzniklo ze zkušenosti misie „ad gentes“, je možno závěrem konstatovat, že zaměření se na službu chudým a akcent na zvěstování Božího milosrdenství byly od počátku důležitými pilíři křesťanského zvěstování.

Klíčová slova

Evangelium, Lukáš, milosrdenství, chudý

Abstract

Jesus' Mercy and His Announcement of the Gospel to the Poor in the Gospel of Luke

The bachelor's thesis deals with two Lukan themes – God's mercy and the poor – which are closely related. The study is based on the analysis and commentary of selected Gospel texts (Luke 4:14–22; 6:20–26; 7:36–50; 10:25–37; 15:1–32; 23:33–43), which belong to various literary forms: Jesus' programmatic preaching, beatitudes and woes, Jesus' merciful forgiveness to a sinful woman and confrontation with a ruthless Pharisee, the parable of the Good Samaritan, three parables about the “lost and found again” and Jesus' forgiveness of criminals on the cross. The study of selected passages shows that the chosen topics really belong to the essence of the good news, as emphasized by Luke's theology. Given that Luke's work arose from the experience of the mission “ad gentes,” it can be concluded that the focus on service to the poor and the emphasis on the proclamation of God's mercy were from the beginning important pillars of Christian proclamation.

Keywords

Gospel, Luke, mercy, poor

Počet znaků (včetně mezer): 90 031

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Dějinný, sociální a náboženský kontext Ježíšova působení mezi chudými	6
3. Kázání v Nazaretě (Lk 4,14–22)	10
4. Blahoslavenství a běda (Lk 6,20–26).....	14
5. Kající hříšnice (Lk 7,36–50)	20
6. Milosrdný Samaritán (Lk 10,25–37).....	24
7. Podobenství o ztraceném a nalezeném (Lk 15,1–32).....	28
7.1. Podobenství o marnotratném synovi	30
8. Ježíšovo ukřižování (Lk 23,33–43).....	35
9. Teologické poselství studovaných textů	39
10. Závěr.....	41
Seznam použité literatury.....	42

1. Úvod

Lukášovo evangelium bývá někdy označováno jako evangelium chudých. Žádný jiný evangelista nevěnuje tolik prostoru problematice chudoby a zřeknutí se majetku. Všechny tři základní prameny, které Lukáš použil (Markovo evangelium, pramen „Q“, vlastní látka „L“) obsahují Ježíšovy výzvy uchování si odstupu od majetku. Znamená to, že se jedná o zásadní požadavek Ježíšova vyučování. Boží království, jehož blízkost Ježíš zvěstoval, požaduje nezávislost na majetku, zřeknutí se veškerých starostí a plnou důvěru v dobrotu a péči nebeského Otce (např. Lk 11,3; 12,22–31). Jenom Lukáš uvádí, jak Ježíš kázal v Nazaretě a citoval proroka Izaiáše: „Duch Hospodinův jest nade mnou; proto mne pomazal, abych přinesl chudým radostnou zvěst...“ (Lk 4,18–19). Na začátku „řeči na rovině“ staví Lukáš vedle čtyř blahoslavenství, jež jsou určena chudým, hladovějícím, plačícím a pronásledovaným také čtyři „běda“ bohatým, nasyceným, smějícím se a veřejně uznávaným. Ježíš v řeči na rovině říká: „každému, kdo tě prosí, dávej“ (Lk 6,30), „čiňte dobře, půjčujte a nic nečekejte zpět“ (Lk 6,35). Pouze u Lukáše Ježíš svému hostiteli říká: „Dáváš-li, hostinu, pozvi chudé, zmrzačené, chromé a slepé. Blaze tobě, neboť nemají čím ti odplatit; ale bude ti odplaceno při vzkříšení spravedlivých (Lk 14,13–14). Lukáš také uvádí podobenství o Lazarovi a boháčovi.¹

V Lukášově evangeliu jsou uvedeny také krásné příklady, které nám přibližují Boží milosrdenství. Například patnáctá kapitola Lukášova evangelia obsahuje tři krásná podobenství o ztraceném a nalezeném. Nejprve je uveden příklad se ztracenou ovčí, potom se ztraceným penízem a nakonec je snad nejznámější podobenství o marnotratném synu. V následující práci jsem několik textů o hlásání evangelia chudým a o Božím milosrdenství rozebrala.

Téma hlásání evangelia chudým je mi blízké. Docházím k sestřám Matky Terezy a jsem členem jejich jakéhosi třetího řádu – Laických misionářů lásky. Víím, že jsou lidé na okraji Pánu Ježíši velmi drazí. Téma milosrdenství se mi velmi líbí. Myslím, že milosrdenství je největší Boží vlastností a díky němu tady vlastně jsme. Ježíš nám přišel ukázat velikost tohoto Božího milosrdenství.

---

¹ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše, Český ekumenický komentář k Novému zákonu*, 1. vydání, Centrum biblických studií AVČR a UK, Praha 2018, s.27 a 28.

2. Dějinný, sociální a náboženský kontext Ježíšova působení mezi chudými

Jádrem Ježíšova učení je zvěst o Božím království. Ježíš vystupuje s autoritou, ne jako učitelé Zákona (např. Mk 1,22.27) Zvěst o Božím království je spojena s důrazem na obrácení, přijetí Boží vlády a jednání podle Boží vůle. Království je blízko, a dokonce je již přítomno díky Ježíšově přítomnosti a jeho působení, ale zároveň představuje přicházející, ještě ne plně realizovanou, tedy eschatologickou realitu.² Ježíš identifikuje věc Božího království s vlastní osobou.

Zvláště milosrdný vztah má Ježíš k těm, jimiž se pohrdalo. Ježíš naprosto nemohl naplnit mesiášská očekávání svých současníků, když právě jeho otevřený a milosrdný postoj k lidem, jimiž ostatní pohrdali, musel působit jako skutečný šok. Postoj členů kumránské komunity vůči hříšníkům vyjadřuje tento text: „Ten, kdo se zaváže smlouvou, musí se naprosto oddělit od všech nespravedlivých lidí a od všech, kdo kráčejí po cestě nepravosti. A nikdo z členů komunity neodpoví, když se ho budou takoví lidé dotazovat na jakýkoli zákon nebo soud. Nikdo ať nejjí z toho, co je jejich, ať nepřijímá naprosto nic z jejich rukou, aniž by takovým všechno zaplatil.“ Ježíšovo chování je v naprostém protikladu s kumránským ideálem elitářské spravedlnosti.³

Ježíš tím ovšem nevyjadřoval kompromisní postoj k hříchu, ale překonával hřích projevy milosrdenství, lásky a odpuštěním. Chtěl uzdravit nemocné a také demaskovat falešnou a sebestřednou spravedlnost, která odmítá nabídky Boží milosti, a dokonce se staví proti ospravedlnění těch posledních a opovrhovaných.⁴

Těmi opovrhovanými byli hříšníci a také chudí. Ježíš si mezi chudými vybíral své apoštoly (Lk 5) a také mezi hříšníky (povolání Léviho). Ježíš si je vyvolil právě proto, že byli chudí, že nic neměli. Byli mu blízcí svou prostotou. Ježíš nehledal „vznešené“ lidi z paláců, ale otevřená srdce, ochotná opustit všechno pro něj a jeho království.

Ježíšovo království, které patří chudým, se nikdy neidentifikuje s žádnou politickou strukturou tohoto světa (srov. Jan 18,36). Ježíš musel být velmi obezřetný, aby jeho poslání nebylo vnímáno jako politicko-mocenský mesianismus ve smyslu hnutí zélótů.⁵

---

² POSPÍŠIL, C.V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, 3. vydání, Karmelitánské nakladatelství, s. 95.

³ Tamtéž, s. 96.

⁴ Tamtéž.

⁵ Tamtéž, s. 98.

Většina lidí, kteří žijí na této zemi, se dá zařadit mezi chudé. Těm všem přišel Ježíš zvěstovat Boží království. A také těm, kteří jsou pokorní a chudí v duchu.

Ve Starém Zákoně na základě některých biblických textů může vzniknout dojem, že Hospodin dává spravedlivým materiální statky. Píle a šetrnost očividně přináší jedinci prospěch a Bůh slibuje požehnání těm, kdo se drží jeho přikázání, avšak v každé etapě historie Izraele existovalo hodně chudých lidí. Jejich chudobu mohly zapříčinit přírodní katastrofy, které ovlivnily úrodu, útoky nepřátel, tlak ze strany mocných nebo třeba lichva.⁶ Bohatí měli za úkol chudé podporovat, stávali se však často utiskovateli. V novozákonní době museli Židé platit vysoké daně různého druhu. Mnoho z nich zřejmě trpělo nouzí, zatímco ti, kdo kolaborovali s Římany, se měli dobře.

V Ježíšově učení není materiální vlastnictví považováno za zlo, ale představuje nebezpečí. Chudí bývají šťastnější, protože je pro ně snazší být zcela závislí na Bohu. Jim přišel Ježíš kázat evangelium. Oni jako první dostávají požehnání a ujištění, že jim patří Boží království. jejich finanční oběť pro Hospodina může mít větší cenu než peníze od bohatého člověka (Mk 12,41–44).⁷

Chudí netvořili jednolitou vrstvu, byli mezi nimi značné rozdíly. Většina z nich však denně bojovala o přežití. Na východě, např. i v Egyptě, byla situace ještě horší než na západě. Práce byla tvrdá, úroda nejistá, byly zde dávky, daně a nucené práce. Mocní a vzdělaní lidé chudými pohrdali. To vše činilo jejich život těžkým až nesnesitelným.⁸ Vyskytovala se zde různá hnutí odporu. Právě na takovéto lidi se obracel Ježíš svým kázáním radostné zvěsti. Měla pro ně význam nejen náboženský, ale i sociální. Mireia Ryšková ve své knize *Doba Ježíše Nazaretského* říká, že zajímavé je, že hovoří-li o chudých antičtí autoři, mají nejspíš na mysli chudé nebo zchudlé příslušníky své vrstvy, tedy elity. Chudí, kteří nepatřili do elity se maximálně mohli stát figurou v komedii, jinak se jimi nikdo nezabýval.⁹ Myslím, že toto přišel Ježíš změnit, ukázat, že pro Boha jsou i chudí jeho milované děti.

Pro zajištění obživy byly potřeba asi tři asy na člověka denně, to znamená asi 69 denárů ročně. Existenční minimum pro čtyřčlennou na venkově bylo minimálně 250–300 denárů. Ve městě 600–700. Existenční minimum v Palestině pro pěti až šestičlennou rodinu bylo 200

---

⁶ Nový biblický slovník, s. 343.

⁷ Tamtéž, s. 344.

⁸ RYŠKOVÁ, Mireia: *Doba Ježíše Nazaretského*, 2. vydání, Nakladatelství Karolinum, s. 126.

⁹ Tamtéž, s. 127.

denárů, většina žila pod ním. I s příjmem 400 denárů žila rodina – např. Ježíšova – velmi skromně a v nedostatku.¹⁰

Oděv byl považován za cennost, bylo třeba ho opatrovat a střežit. Kdo měl dva oděvy, patřil k lépe situovaným (viz Lk 3,11). Oděv chudých byl hrubý, tmavý a obnošený. Chudí měli často hlad a žízeň. Hlavní potravou jim byl chléb a olivový olej, k tomu se jedla zelenina (především cibule) nebo vejce; maso se prakticky nejedlo, jenom výjimečně o velkých svátcích. Někdy byly při různých příležitostech pořádány hostiny pro celé město, bylo při nich podáváno také maso. Takové příležitosti byly vzácné a pro chudé významné.¹¹

Chudé bychom mohli rozdělit na relativně chudé, absolutně chudé a otroky. Relativně chudí si byli schopni zajistit obživu, tj. bydlení, ošacení a stravu pro sebe a svou rodinu, popřípadě pro několik málo otroků. Právě oni byli z velké části adresáty například Pavlových listů.

Absolutně chudí žili na hranici existenčního minima nebo pod ní. Jejich život doprovázel hlad a žízeň, hadry místo oděvu, neměli obydlí, žili bez naděje. Patřili mezi ně žebráci, vdovy, sirotci, chronicky nemocní, slepí, chromí, malomocní. Byli odkázáni na pomoc bohatších, na almužnu a sociální výpomoc. Lépe to fungovalo v židovské komunitě, která si almužny a skutků milosrdenství vážila.

Otroci byli v antické společnosti samozřejmostí. Jejich základním úkolem bylo poslouchat. Otroci byli majetkem svého pána, ale ne jako věc. Měli svému pánu sloužit a „milovat“ ho. Otroci měli nejrůznější úkoly v hospodářské, společenské, kulturní a dokonce i v politické oblasti.¹²Někteří byli vzdělaní, zkušení a schopní. Z hlediska společenské hierarchie však stáli na nejnižším stupni. Nemuseli se mít špatně, záleželo to na pánovi. Otrok měl zajištěnu stravu, ošacení a bydlení. Postavení otroků bylo různé: ve městech lepší, na venkově horší, nejhorší bylo v dolech. Při nepříznivých podmínkách otroci utíkali, a to hlavně do měst, kde mohli zmizet a najít si lepšího pána. Vztah mezi pánem a otrokem byl sice nerovnoměrný, přesto to byl vztah vzájemné závislosti. Otrok byl sice povinován svému pánu úctou a službou, ale také pán byl na otrokovi závislý, nejen že potřeboval jeho služby, ale i životně. Byli totiž

---

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ RYŠKOVÁ, Mireca: *Doba Ježíše Nazaretského*, s.127.

¹² Tamtéž, s. 129.

případy, kdy otrok svého pána usmrtil nebo se na jeho smrti podílel. Vztah vzájemné závislosti také znamenal, že v případě ohrožení pán chránil své otroky a otroci svého pána.¹³

---

¹³ Tamtéž, s. 131.

3. Kázání v Nazaretě (Lk 4,14–22)

¹⁴Ježíš se v síle Ducha vrátil do Galileje. Pověst o něm se roznesla po celém kraji. ¹⁵Učil v jejich synagogách a všichni ho velmi chválili. ¹⁶Ježíš přišel do Nazareta, kde vyrostl, a jak měl ve zvyku, šel v sobotu do synagogy. Povstal, aby předčítal z Písma. ¹⁷Podali mu svitek proroka Izaiáše. Rozvinul svitek a našel místo, kde stálo: ¹⁸„Duch Pánův je nade mnou, proto mě pomazal. Poslal mě, abych přinesl chudým radostnou zvěst, abych vyhlásil zajatým propuštění a slepým navrácení zraku, abych propustil utiskované na svobodu, ¹⁹Abych vyhlásil vítaný rok Pánův.“ ²⁰Pak svinul svitek, vrátil jej služebníkově a usedl. A všichni v synagoze na něho upřeně hleděli. ²¹Začal k nim mluvit: „Dnes se naplnilo toto Písmo, které jste právě slyšeli.“ ²²Všichni mu přisvědčovali, divili se slovům milosti vycházejícím z jeho úst a říkali: „Není to syn Josefův?“

Luke T. Johnson ve svém komentáři říká, že to, že Ježíš má Ducha, bylo řečeno v 3,22 a 4,1 a opět nyní. Má to být příprava čtenáře na to, že Ježíš vztáhne verše z Izaiáše na sebe.¹⁴ Výraz *doxazó* („chválit“), je použitý jako v souvislosti s kladnou odezvou na Ježíšovo působení v 5,25–26, 7,16, 18, 43, 23,47¹⁵. V těchto úryvcích vždy lidé velebí Boha, zatímco po kázání v Nazaretě ho jeho vlastní rodáci odmítnou, a dokonce mu chtějí ublížit. Podle Luke T. Johnsona je Ježíš představen jako zbožný Žid, který pravidelně chodí do synagogy. K tomu Petr Mareček v knize *Evangelium podle Lukáše* říká, že tato zmínka, že Ježíš šel podle svého zvyku v sobotu do synagogy, jej ukazuje jako člověka, který věrně dodržuje náboženské tradice svého lidu. Podle něj je zde Ježíš znázorněn ve shodě s obecnou židovskou zvyklostí, jak je popsána u Josepha Flavia: „věnovat každý sedmý den studiu našich obyčejů a zákona.“¹⁶P.-G. Müller ve svém komentáři rovněž mluví o Ježíšovi jako o zbožném člověku a popisuje, jak bohoslužba v synagoze vypadala. Po modlitbách a čtení z Tóry (*paraš*, tj. perikopa), povstal Ježíš, aby přednesl čtení z Proroků (*haftara*).¹⁷Zde se tedy komentáře shodují. Petr Mareček dále ve svém komentáři popisuje apoštoly a prvotní církev, jak navštěvují chrám. Podle Marečka je zde

---

¹⁴ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše: Sacra Pagina*. Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 2005, s. 100.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 149.

¹⁷ MÜLLER, Paul-Gerhard. *Evangelium sv. Lukáše: Malý stuttgartský komentář*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1998, s. 53.

ukázán vztah Ježíše a rodící se církve k Izraeli.¹⁸ Luke T. Johnson ve svém komentáři píše, že zde vidíme, jaký význam měl tzv. Tritoizaiáš pro prvotní křesťany a zejména pro Lukáše. Lukáš zde uvádí složený citát, vycházející ze septuagintního znění Iz 61,1, 58,6,61,2, ale vynechává „obvázat ty, jimž puká srdce“ a Izaiášovo „povolat“ nahrazuje výrazem „vyhlásit.“¹⁹

Komentáře se shodují v tom, že k Ježíšovu „pomazání“ došlo při křtu. Petr Mareček zdůrazňuje úlohu Ducha svatého, který nyní na Ježíšovi trvale spočívá a vodí ho.²⁰ Cílem Ježíšova mesiánského poslání je podle Marečka zvěstování poselství spásy zejména chudým, slabým a vyobcovaným ze společnosti. Proto mluví o propuštění zajatců, vrácení zraku slepým a propuštění zdeptaných na svobodu.²¹ Podle Luke T. Johnsona „chudí“ jsou zde nejenom ti, kdo nemají majetek, ale všichni, kdo jsou na okraji společnosti nebo jsou z ní vyloučeni.²² Bůh stvořil každého člověka a každému dal lidskou důstojnost. Proto vylučování z lidského společenství je vždy velkým hříchem proti Bohu. Podle evangelií mnozí farizejové a zákoníci takzvanými „hříšníky“ pohrdali, a dokonce kritizovali samotného Ježíše, že se s nimi stýká. Bůh ale ze své milosrdné lásky nevylučuje nikoho. Ježíšovi byl milejší celník, který se kál, než „vzorný“ farizeus, který se považoval za dokonalého.

V „propuštění zdeptaných na svobodu“ má Lukáš řecké slovo *afesis*, stejné, které používá i o „odpuštění hříchů“.²³ Ježíš nás skutečně nepřišel vysvobodit z nějakého vnějškového vězení, ale dát nám svobodu Božích dětí. Bůh je svobodný ne proto, že si dělá, co se mu zachce, ale proto, že vždy koná dobro a v každém okamžiku miluje. Nenávidí jenom hřích, nikoli své tvory.

Mnozí Ježíšovi současníci očekávali Mesiáše jako osvoboditele od Římanů. Ve Starém zákoně najdeme různé formy očekávání mesiáše, s nimiž byla spjata naděje vyvoleného národa. Davidovský mesianismus vychází z proroctví Nátanova před králem Davidem. V tomto proroctví se mluví o potomkovi, kterého Davidovi vzbudí Hospodin, o Hospodinově požehnání a nepomíjivosti davidovské dynastie. Text se měl nejprve vztahovat na Davidova nástupce Šalomouna, lze mu ale rozumět tak, že se toto očekávání naplní na dalších Davidových nástupcích, zvláště když Šalomoun v mnohém očekávání nejen nesplnil, ale také zklamal.²⁴

---

¹⁸ MAREČEK Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 149.

¹⁹ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 100.

²⁰ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 150.

²¹ Tamtéž.

²² JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 101.

²³ Tamtéž.

²⁴ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 49.

Nátanovo proroctví je určitým vyvrcholením jahvistické interpretace celých dějin od stvoření světa až po nastolení davidovské dynastie. Hlavními body dějin jsou pro něho: příslib Evě (Gn 3,15), povolání Abrahámo (Gn 12,1–3), požehnání Jakubovo (Gn 49,8–12), proroctví Bileámo (Nm 23,11–12.25–26). Je zřejmé, že tyto přísliby vrcholí právě v davidovském království. V Novém zákoně pak tato linie nalézá své naplnění na Ježíši z Nazareta.²⁵ Pro davidovsko-královskou mesiášskou tradici jsou také velmi důležité královské žalmy a Izaiášův cyklus o Emanuelovi (Iz 7,10–17, 9, 1–6, 11, 1–9).

Dalším typem starozákonního mesianismu je kněžský mesianismus. Důležitým pramenem pro pochopení předexilního kněžství je text Mojžíšova požehnání Lévimu. Kněžím jsou tady určeny tři základní úkoly: zjevovat Boží vůli, vykládat Zákon a věnovat se liturgické službě oltáře. Podle C. V. Pospíšila má však kněžský mesianismus své kořeny v mesianismu královském. (Žalm 110, verš 4: „Hospodin přísahal a nebude toho želet: Ty jsi kněz navěky podle Malkisedechova řádu.“)²⁶ Když davidovská dynastie selhala, stále výrazněji se objevuje jako prostředník spásy kněz. Zatímco v desátém století před naším letopočtem jahvista interpretoval dějiny vzhledem k davidovské dynastii, v exilní a poexilní epoše jeruzalémští kněží redigují svoji vlastní tradici, stává se pak jedním z pramenů pěti Mojžíšových knih. Je to tzv. „Kněžský kodex“, tedy pramen „P“. Tato linie se projevuje v Genezi, v závěru Exodu, prakticky v celém Levitiku a na mnoha místech v knize Numeri. Kněžská služba je představována jako základní spásonosná mediace.²⁷ Selhání celé řady velekněží se projevovalo očekáváním dokonalého Pomazaného Mesiáše, který bude knězem.

Dalším typem mesianismu je prorocký mesianismus a trpící Služebník JHWH. Základem této linie je příslib, že Hospodin vzbudí lidu z jeho středu proroka, který zprostředkuje Boží slovo. Prototypem ideálního proroka je Mojžíš. Prorocká linie vychází od Mojžíše, dále pak pokračuje v Jozuovi, soudcích a v Samuelovi, v Eliášovi, Jeremiášovi a v tajemné postavě trpícího služebníka JHWH, kterého pak Nový zákon ztotožňuje s postavou Ježíše z Nazareta.²⁸

Zprávy o trpícím služebníku (Iz 42,1–44,5; 49,1–13; 50,4–11; 52,13–53,12) jsou dílem tzv. Deuteroizaiáše, který žil v době babylonského exilu. Tento služebník je představován jako prorok. Koho však představuje, není zcela jasné. Někteří exegeté viděli v tomto trpícím

---

²⁵ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta*, s. 49.

²⁶ Tamtéž, s. 50.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Tamtéž, s. 51.

služebníku symbol celého vyvoleného národa. Opírali své tvrzení o Iz 49,3. Zde Hospodin říká: „Ty jsi můj služebník Izrael, v tobě se oslavím.“ Pro nás podobnost mezi těmito zpěvy a utrpením Pána Ježíše ukazuje, že tento Služebník JHWH je vrcholem prorocké linie mesianismu.²⁹ V době starozákonní podle C. V. Pospíšila se sice znalci Písma snažili o interpretaci postavy a osudu Služebníka, nenaděje lidu byly mnohem více upnuty k představě davidovsko-královského pomazaného než k Mesiáši – trpícímu Služebníku. Lidé si prostě mesiáše představovali jako politického vítěze.

Paul-Gerhard Müller ve svém komentáři říká, že když Ježíš dočetl úryvek, svinul svitek Písma a podal jej sluhovi a pak se posadil, protože homiletický výklad Písma svatého v kázání se podával vsedě. Lidé byli plni očekávání, jak bude kázat ve svém domově. K jejich překvapení Ježíš vykládá prorokova slova tak, že se „dnes splnilo toto Písmo, které jste právě slyšeli.“³⁰ Kde tedy lidé přijímají Ježíšova spásná slova, tam začíná eschatologická spása, různorodé osvobození člověka a společnosti.³¹ O pár veršů dále vidíme, že toto společenství Ježíšova slova nepřijalo a neuvěřili mu. Chtěli, aby udělal zázrak, to však Ježíš odmítl a uvedl dva příklady, kde se milosrdenství a pomoci dostalo ne vyvoleným z Izraele, ale cizincům. Posluchače to rozlítlo a chtěli Ježíše vrhnout ze srázu hory, která byla za městem a kam ho předtím vyhnali. Ježíš to tedy neměl v tehdejší době vůbec snadné, jako by to neměl jednoduché asi ani v době dnešní.

---

²⁹ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta*, s.51.

³⁰ MÜLLER Paul-Gerhard. *Evangelium sv. Lukáše*, s. 53.

³¹ Tamtéž.

4. Blahoslavenství a běda (Lk 6,20–26)

²⁰Ježíš pohlédl na učedníky a řekl: „Blaze vám, chudí, neboť vaše je království Boží. ²¹Blaze vám, kdo nyní hladovíte, neboť budete nasyceni. Blaze vám, kdo nyní pláčete, neboť se budete smát. ²²Blaze vám, když vás lidé budou nenávidět a když vás vyloučí, potupí a vymažou vaše jméno jako proklaté pro Syna člověka. ²³Veselte se v ten den a jásejte radostí; hle, máte hojnou odměnu v nebi. Vždyť právě tak jednali jejich otcové s proroky. ²⁴Ale běda vám bohatým, vždyť vám se už potěšení dostalo. ²⁵Běda vám, kdo jste nyní nasyceni, neboť budete hladovět. Běda vám, kdo se nyní smějete, neboť budete plakat a naříkat. ²⁶Běda, když vás budou všichni lidé chválit; vždyť stejně se chovali jejich otcové k falešným prorokům.

Tyto verše jsou začátkem tzv. řeči na rovině. V Matoušově evangeliu se rovněž vyskytují blahoslavenství, je to na začátku kázání na hoře (Mt 5,3–12). Petr Mareček ve svém komentáři uvádí rozdíly mezi oběma texty. 1. Místo osmi, popř. devíti blahoslavenství u Matouše má Lukáš čtyři a také na každé blahoslavenství odpovídající běda. 2. Zatímco u Matouše jsou tato blahoslavenství formulována ve třetí osobě množného čísla, Lukáš je má v osobě druhé. 3. U Matouše jsou adresáty blahoslavenství určité formy etického jednání, zatímco u Lukáše se blahoslavenství vztahují na konkrétní životní situace nouze (chudý, hladový, plačící, nenávidění). 4. Lukášova čtyři blahoslavenství představují konkrétní paralelu k Matoušovu prvním, čtvrtému, druhému a devátému blahoslavenství. 5. Formulace čtvrtého blahoslavenství u Lukáše se jeví jako bližší původnímu textu, zatímco Matoušova verze (Mt 5,11–12) má tendenci zevšeobecňovat. 6. Lukáš tím, že připojuje výraz nyní, zdůrazňuje rozdíl mezi nynějším stavem a budoucí změnou, která nastane skrze Boží jednání.³²

Luke T. Johnson ve svém komentáři píše, že Lukáš slovo „chudí“ nepojímá duchovně, ale jsou to lidé ekonomicky zbídačelí a také všichni ti, kdo jsou vytlačeni na okraj Božího lidu (např. 4,18; 14,13.21;16,20–22).³³V kapitole čtrnácté, verši dvanáctém, Ježíš radí svému hostiteli, aby když strojí oběd nebo večeři, nepozval své přátele, příbuzné ani bohaté sousedy, kteří by ho také mohli pozvat, a tak by se mu dostalo odplaty. A ve verši třináctém mu doporučuje, aby pozval žebráky a mrzáky, chromé a slepé. A dále mu říká, že bude blahoslavený, protože oni to nemají cí odplatit a že dostane odměnu při vzkříšení spravedlivých.

³² MAREČEK Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 224–225.

³³ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 127.

Rovněž v kapitole čtrnácté v podobenství o velké hostině, když se hosté vymlouvají a nechtějí přijít, ve verši dvacátém prvním, pán domu říká služebníkovi, aby šel na náměstí a do ulic města a přivedl žebráky, mrzáky slepé a chromé. Že na těchto ubohých a chudých Bohu velmi záleží, můžeme vidět v Mt 25,31–46. V podobenství o posledním soudu zde Ježíš hovoří o tom, jak právě skutky milosrdenství vůči těm nejnepatrnějším nebo naopak jejich opomenutí rozhodne, zda budeme přijati do života věčného. To se stalo právě v podobenství o boháči a Lazarovi v kapitole šestnácté. Lazar je žebrák, který nemá vůbec nic a po smrti se dostává do „Abraháмова náručí“ (Lk 16,20–22). Naproti tomu boháč, u jehož dveří Lazar lehával, který se vůbec o tohoto chudého nezajímal, je po smrti v pekle. Ježíš klade na pomoc chudým velký důraz.

Chudým patří Boží království. Podle Luka T. Johnsona to neznamena, že chudí budou v tomto království vládnout, ale že mají možnost v obnoveném lidu být přijati u Boha.³⁴Dále ve svém komentáři píše, že jako „chudí“ navazují na „ponížené“ z Magnifikat (1,52), tak i hladovějící (*peinóntes*) připomínají „hladové nasytí dobrými věcmi“ v 1,53.³⁵Petr Mareček ve svém komentáři píše, že hlad je důsledkem chudoby (např. Iz 32,6–7; 58,6–7.9–10; Ez 18,7.16; Jb 22,7). V Iz 32,6–7 se hovoří o pošetilém, který jedná bezbožně, rouhá se Hospodinu, hladového nenasytí a žíznivému odpírá nápoj. Také chce zničit ubožáky. Neúcta k Bohu se tedy projevuje nespravedlností a nedostatkem milosrdenství k chudým. V Iz 58,6–7 (tento úryvek se vždy čte v postní době) se mluví o skutcích milosrdenství, které si přeje Bůh jako půst. Je zde např. utiskované propustit na svobodu, zlomit každé jařmo, lámat svůj chléb hladovému, popřát pohostinství bloudícím ubožákům. Rovněž ve v. 9–10 se mluví o skutcích, které působí, že Bůh bude člověka slyšet: přestat utlačovat, křivě mluvit, nasytit svým chlebem hladového, ukojit lačného. Podobné pokyny najdeme i v Ez 18,7: neutlačovat, vrátit dlužníkovi zástavu, svůj chléb dávat lačnému, oblékat nahého. V Ez 18,9 je potom řečeno, že takový člověk, který tyto věci dělá, je Bohem považován za spravedlivého a jistě bude živ. Také v Ez 18,16 se mluví o těchto skutcích milosrdenství. V knize Job tvrdí Elifaz Témanský Jobovi, že jeho utrpení souvisí s tím, že tyto skutky milosrdenství opomíjel („hladovému odepřel jsi chleba“ Jb 22,7).

Podle Petra Marečka, hlad je první formou tělesné nouze člověka a může zastupovat i její další formy, např. žízeň, být bez oděvu nebo bez přístřeší. Hladovějící zakouší velkou bezmocnost a pouze Bůh může nasytit hladové navzdory všem pohromám a veškeré lidské

---

³⁴ Tamtéž, s. 128.

³⁵ Tamtéž.

nespravedlnosti.³⁶ V Iz 25,6 je Boží spása představena jako hostina, která odstraní veškerý hlad. Mluví se zde o hostině, kterou připraví Hospodin všem národům na hoře. Budou tam vybraná vína tučná a šťavnatá jídla. V mesiánské době nebudou chudí hladovět a žíznit (Iz 49,10.13; Ez 34,29). V Iz 49,10 se říká: „Nebudou mít hlad ani žízeň, nebude je trýznit úžeh ani slunce. Povede je ten, který se nad nimi slitoval, a přivede je k pramenům vody.“ Ústředním prvkem zaslíbeného Božího království je eschatologická hostina (srov. Zj 3,20), která má svůj počátek v Ježíšově stolování s různými lidmi během jeho pozemského působení (Lk 5,29–30; 22,16.30).³⁷ Ve Zj 3,20 Pán říká, že stojí u dveří a klepe a kdo uslyší jeho hlas a otevře dveře, k tomu vejde a bude u něho jíst. V Lk 5,29–30 Ježíš stoluje u celníka Léviho, kde je s ním u stolu množství celníků a hříšníků. Ježíš se dočká výtky, že s nimi jí. Celníci, ač bohatí, byli také vyloučeni a opovrhovalo se jimi jako veřejnými hříšníky a kolaboranty. Patřili ale také mezi chudé v duchovním smyslu. Ve dvaadvacáté kapitole Lukášova evangelia Ježíš stoluje se svými učedníky a říká jim, že budou jíst a pít u jeho stolu v jeho království (viz Lk 22,30).

Třetí blahoslavenství těch, kdo nyní pláčou a v budoucnu se budou smát; výraz *klaió* („plakat“) může znamenat jakýkoli hlasitý projev bolesti či zármutku U proroků je často spojen se smutkem nad nebezpečím vzniklým z odpadnutí od víry a také je znamením pokání (např. Jl 1,5.18; Iz 22,4; 30,19; 33,7; Jer 9,1; 13,17). U Lukáše je v podobném významu (Lk 7,32.38; 8,52; 19,41; 23,28).³⁸ V Lk 7,38 je to kající hříšnice, která pláče z lítosti nad svými hříchy u Ježíšových nohou. V Lk 19,41 Ježíš pláče nad Jeruzalémem, nad jeho budoucím osudem, protože toto město nepoznalo čas, kdy mu Bůh nabídl svou přízeň. V Lk 23,28 Ježíš říká plačícím ženám, aby tolik neplakaly nad jeho osudem a spíše plakaly nad sebou a svými dětmi. Bůh touží po naší spáse a stojí o náš pláč z lítosti nad našimi hříchy, protože ten vede k naší záchraně. Narozdíl od Luke T. Johnsona vidí Petr Mareček tento pláč ne jako součást náboženského rituálu, ale jako nářek bolesti a utrpení těch, kdo jsou zasaženi velkým neštěstím (například vdova, která v sedmé kapitole pohřbívá syna a kterou Ježíš vybízí, aby neplakala a syna jí vrací).³⁹ Ježíš slibuje, že takový pláč se obrátí v smích. Podle Petra Marečka tento smích není nějakým posměchem bezbožníkům, jako například v Ž 52, ale je to radostný smích z Hospodinovy záchrany (Ž 126,2). Bůh sám „setře každou slzu z očí ... a nebude ani žalu, ani nářku, ani bolesti“ (Zj 21,4).⁴⁰ Tato tři blahoslavenství ukazují Boha jako toho, kdo jedná ve

---

³⁶ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 227.

³⁷ Tamtéž, s. 228.

³⁸ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 128.

³⁹ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 228.

⁴⁰ Tamtéž.

prospěch chudých, strádajících a jakkoli trpících lidí. Bůh je vždy s člověkem, který má nouzi, který potřebuje pomoc, který trpí. Vidět v bližním, který strádá svého bratra nebo nejlépe samotného Krista, neboť Pán se s těmito lidmi ztotožňuje (Mt 25, 40: Král jim odpoví: “ Amen, pravím vám cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili”) ; je způsob, jak se přiblížit k Bohu a dojít spásy.

Čtvrté blahoslavenství, které je z jazykového a obsahového hlediska samostatné, zastává funkci jak objasnění, tak doplnění k předchozím třem makarismům v Lk 6,20–21.⁴¹ Ježíšovi učedníci nebyli jen chudí a strádající, ale také pronásledovaní. Čtvrté Lukášovo blahoslavenství se rovná Matoušovu devátému. Podle Petra Marečka se u obou evangelistů setkáváme s výčtem čtyř násilností: u Lukáše „nenávidět, vyloučit, potupit, vymazat jméno“, u Matouše „tupit, pronásledovat, mluvit zle, mluvit lživě.“ Lukášova verze je konkrétnější a lépe popisuje zkušenosti prvotní církve.⁴² Podle Luke T. Johnsona vyjádřil kněz Zachariáš Boží navštívení jako “záchranu z rukou těch, kdo nás nenávidí” (Lk 1,71), ale Ježíš v Lk 21,17 přislubuje, že ti, kdo ho následují, budou „pro mé jméno ode všech nenáviděni.“ Výraz *aforizó* („oddělit, vyloučit“) se v evangeliu vyskytuje pouze tady, ale dvakrát je v neutrálním smyslu („vyvolit“) použit ve Skutcích 13,2 a 19,9. Zde je ve smyslu být vyloučen.⁴³ Výraz *oneidizó* („potupit“) označuje slovní výtku (jako například v Lk 1,25). Od postoje nenávisti se tedy přechází k činu vyloučení a potom k potupným slovům. K výrazu “vymažou vaše jméno jako prokleté” uvádí Luke T. Johnson, že jde o exorcismus použitý proti křesťanům. V biblické řeči jméno znamená identitu. Jméno, se kterým jsou křesťané spojováni, je jméno Ježíšovo.⁴⁴ Učedníci ale z tohoto všeho nemají být smutní, ale mají se radovat a jásat (tančit), protože mají v nebi velkou odměnu. Výraz “odměna” užívá Lukáš o mzdě pro dělníky v Lk 10,7 nebo o odplatě za nějaký skutek (Sk 1,18). Podle Luke T. Johnsona má zde tento výraz význam podobný Lukášovu vyjádření “poklad v nebi” (12,33; 18,22). Lukáš tím chce vyjádřit, že Bůh učedníky odmění.⁴⁵

V komentáři Paula-Gerharda Müllera čteme, že již dnes jsou blahoslavení ti, kdo snášejí svůj život jako chudí, hladovějící a plačící. Mají jisté Boží království, ačkoliv konečná Boží spása je ještě věcí budoucnosti. Ten, kdo je Ježíšovým učedníkem, žijícím z jeho slova, je

---

⁴¹ Tamtéž.

⁴² MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 228.

⁴³ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s.128.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Tamtéž.

blahoslavený navzdory všem útrapám a chudobě, kterou musí snášet. Chudoba zde znamená bídu a nedostatek, není to chudoba v duchovním smyslu jako u Matouše.⁴⁶

Čtyřem makarismům odpovídají čtyři zvolání „běda“. Z hlediska obsahu i formy patří k výrazovým prostředkům prorockých výroků ohlašujících soud (jako jsou například Iz 1,4; Jer 13,27; Oz 7,13).⁴⁷ „Boháči“ jsou v Lukášově evangeliu protikladem k chudým. Charakteristický je pro ně materiální blahobyt a zajištěnost. Mají majetek a moc nad lidmi, a tak se ve své domýšlivosti mylně domnívají, že „nepotřebují“ Boha a jeho navštívení.⁴⁸ Mají už své potěšení. Výraz *paraklésis* v sobě obsahuje pomoc nebo oporu, o níž se lze opřít. „Potěšením“ boháčů je jejich bohatství, zatímco chudí mají svou útěchu v Božím království.⁴⁹ Podle Petra Marečka toto běda bohatým zaznívá v jejich nepřítomnosti, protože kolem Ježíše byli přítomni jeho učedníci, kteří všechno opustili a také ti, kteří přišli zdaleka, aby ho slyšeli a byli uzdraveni. Bohatí nezažívají tolik utrpení a nenaslouchají obvykle Božímu slovu.⁵⁰ Jsou „soběstační“ a nepotřebují Boha, neuznávají svou závislost na něm a ani to, že by měli pečovat o chudé. Ježíšovo první „běda“ se obrací na ty, kdo žijí v nadbytku. Pro bohaté neexistuje eschatologická útěcha, protože již zde na zemi obdrželi potěšení.⁵¹

Druhé „běda“ těm, kdo jsou nyní nasyceni. Podle Luke T. Johnsona se toto prostřední běda diagonálně kříží se dvěma prostředními blahoslavenstvími: to, co je nyní, se v budoucnosti Božím zásahem promění v pravý opak. Ve svém komentáři říká, že se tato věta podobá Jak 4,9: „Váš smích (*gelós*) ať se obrátí v nárek a vaše radost ve smutek (*penthos*).⁵² K tomu Petr Mareček říká, že v protikladu k blahoslavenství hladových a plačících se nachází zvolání „běda“ těm, těm, kdo jsou nyní nasyceni a kdo se nyní smějí. Těm, kdo mají nadbytek potravy, mohou se najíst dosyta a smíchem mohou vyjádřit své uspokojení. Toto běda má varovat před lhotejným přehlížením potřeb bližních. Ve Staré zákoně, v mudroslovné literatuře, je někdy smích známkou pošetilce (Sir 21,20; 27,13; Kaz 7,6). Ježíš zde podle Marečka může činit narážky na takovýto postoj.⁵³

---

⁴⁶ MÜLLER, Paul-Gerhard. *Evangelium sv. Lukáše*, s. 70–71.

⁴⁷ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 230.

⁴⁸ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 129.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ MAREČEK Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 231.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 129.

⁵³ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 231.

Paul-Gerhard Müller ve svém komentáři spojuje „běda“ s blahoslavenstvími: chudí-bohatí, hladovějící-nasyčení, plačící-smějící se. Říká, že při posledním soudu, který ovšem začíná již „nyní a dnes“, vyjdou naprázdno všichni, kdo zde byli šťastni.⁵⁴

Celkově tedy Lukášova blahoslavenství blahoslaví ty, jež nemají dostatek, strádají a jedinou útěchu mohou nalézat v přicházejícím Božím království. Znamená to tedy, že každý, kdo má málo, je dobrý a blízký Bohu a ten, kdo má majetek, nemůže být Bohem akceptován? Myslím si, že problém je například v nedostatku vděčnosti vůči Bohu, který nám přece všechno dal. Když si uvědomuji, že všechno mám od Boha, mělo by mě to vést k pozornosti vůči potřebným. Problémem bohatých lidí není jejich majetek, ale mnohdy neochota ho sdílet a chudými a potřebnými. Kdo se jen žene za bohatstvím a nevidí vedle sebe druhého člověka, nemůže opravdu vstoupit do Božího království. Ježíš nám ukazuje, jak na to například v podobenství o posledním soudu (Mt 25,31–46), kde vypočítává skutky milosrdenství vůči potřebným. Toto místo často citovala Matka Tereza a říkala, že skutečně za to budeme souzeni, jak jsme pomáhali těm nejchudším z chudých.

---

⁵⁴ MÜLLER, Paul- Gerhard, *Evangelium sv. Lukáše*, s. 71.

5. Kající hříšnice (Lk 7,36–50)

³⁶Jeden farizeus ho pozval k jídlu. Vešel tedy do domu toho farizea a zaujal místo u stolu. ³⁷V tom městě žila jistá žena, byla to hříšnice. Když se dozvěděla, že je u stolu v domě toho farizea, přinesla alabastrovou nádobu drahocenného oleje, ³⁸přistoupila zezadu k jeho nohám a rozplakala se; slzami mu začala smáčet a vlastními vlasy je utírat. Líbala je a mazala drahocenným olejem. ³⁹Když to viděl farizeus, který ho pozval, pomyslíl si: „Kdyby to byl prorok, poznal by, kdo a jaká je to žena, která se ho dotýká, že je to hříšnice!“ ⁴⁰Ježíš mu na to řekl: „Šimone, rád bych ti něco pověděl.“ On na to: „Jen mluv, Mistře!“ ⁴¹„Jeden věřitel měl dva dlužníky. První mu byl dlužen pět set denárů, druhý padesát. ⁴²Když neměli čím dluh splatit, oběma odpustil. Kdo z nich ho tedy bude mít více rád?“ ⁴³Šimon mu odpověděl: „Mám za to, že ten, komu odpustil více.“ Řekl mu: „Správně jsi usoudil.“ ⁴⁴Obrátil se k ženě a řekl Šimonovi: „Vidíš tuto ženu? Vešel jsem do tvého domu. Vodu na umytí nohou jsi mi nedal, ona však mi nohy z kropila slzami a utřela svými vlasy. ⁴⁵Nepolíbils mě na pozdrav, ona však od té chvíle, co jsem vešel, mi nepřestávala líbat nohy. ⁴⁶Nepomazals mi olejem hlavu, ona však mi drahocenným olejem pomazala nohy. ⁴⁷Proto ti říkám: Bylo jí odpuštěno mnoho hříchů, když prokázala tolik lásky. Komu se odpouští málo, málo miluje.“ ⁴⁸Jí pak řekl: „Jsou ti odpuštěny hříchy.“ ⁴⁹Ostatní hosté si začali sami u sebe říkat: „Kdo je to, že i hříchy odpouští?“ ⁵⁰On však řekl ženě: „Tvá víra tě spasila, jdi v pokoji!“

Petr Mareček ve svém komentáři uvádí, že příběh o setkání hříšnice s Ježíšem ve farizeově domě připomíná příběh o pomazání Ježíše v Betánii v Mk 14,3–9 (paralelní text Mt 26,6–13) a Jan 12,1–8. Lukáš, aby nezdvjoval, tento příběh na začátku pašijí neuvádí. Mareček píše, že tato dvě vyprávění mají mnoho podobností: 1) událost se odehrává v domě; 2) Ježíš se nachází u stolu; 3) jméno hostitele je Šimon (kromě Janovy verze); 4) pomazání provádí blíže nejmenovaná žena, která nezvaně vstupuje do domu (v Jan 12,13; Marie, sestra Lazara); 5) žena přináší alabastrovou nádobku vzácného oleje (kromě Janovy verze); 6) námitky vůči jednání ženy; 7) Ježíšova příznivá odpověď ženě; 8) pomazání nohou (pouze Lk 7,38 a Jan 12,13).⁵⁵

Dále ale vidí Mareček mnohé rozdíly v jednotlivých příbězích, například, že Lukáš zasazuje tento příběh do raného působení Ježíše v Galilei, zatímco Mk, Mt a Jan ho umisťují

---

⁵⁵ MAREČEK, Petr, *Evangelium podle Lukáše*, str. 263.

do Betánie u Jeruzaléma krátce před Velikonocemi. Nebo také to, že se identita ženy neshoduje, a zatímco v Mk, Mt a Jan je námitkou proti ženě plýtvání drahocenným olejem, tak v Lk 7,39 jde o Ježíšův styk s hříšníky.⁵⁶

Luke T. Johnson ve svém komentáři píše, že z asi 23 možných styčných bodů ve všech čtyřech zprávách se Lukáš shoduje se zbylou trojicí pouze ve čtyřech bodech: žena, myrha (olej), pomazání, pokárání. Johnson píše, že by bylo obtížné obhájit byť jen hypotézu, že jde o společnou tradici.⁵⁷ Uvádí, že Janova, Matoušova a Markova verze souhlasí v devíti důležitých bodech, naproti tomu je zde dvanáct bodů, které má pouze Lukáš: 1) farizeus; 2) žena je hříšnice; 3) pláče; 4) slzy smáčejí nohy; 5) osušuje nohy; 6) líbá nohy; 7) maže nohy olejem; 8) podobenství o dlužnících; 9) slova o lásce; 10) odpuštění hříchů; 11) námitka vůči odpuštění; 12) rozloučení „jdi v pokoji.“⁵⁸ Podle Luke T. Johnsona rozsáhlé rozdíly ukazují, že Lukáš líčí zcela jiný příběh než ostatní evangelisté, kteří vypravují jednu epizodu s malými obměnami.

Podle Petra Marečka lze příběh rozdělit na čtyři části: pozvání Ježíše ke stolu a příhoda s hříšnicí (Lk 7,36–39), podobenství o dvou dlužnících (Lk 7,40–43), Ježíšovo zaměření pozornosti na ženu (Lk 7,44–47), zpětný odkaz na příhodu (Lk 7,48–50).⁵⁹ Je zajímavé, že byl Ježíš pozván právě jedním z farizeů, kteří často byli vůči němu velmi kritičtí (Lk 5,21) a také k jeho učedníkům (Lk 5,30; 6,2). Dokonce chtěli Pána Ježíše obžalovat (Lk 6,7) a přemýšleli, co by mu mohli udělat (Lk 6,11). Vypadá to, že Lukáš líčí Ježíše, jak s farizeji jedná stejným způsobem, jak by jednal s celníky a hříšníky.⁶⁰ Ježíš nám přišel ukázat Otcovo milosrdenství, které se týká každého člověka. Ježíš nevylučuje nikoho. Ani ty, které vylučuje společnost, protože jsou nemajetní nebo hříšní, ani ty, kterým ostatní „tleskají“ a jsou považováni za vzory, jak tomu bylo právě u farizeů. Oni často pro svůj pocit vlastní dokonalosti a opovrhování druhými, byli vlastně dál od Boha než mnozí takzvaní hříšníci. Potřebovali, aby se Bůh dotkl jejich srdce a uzdravil je. Farizeus Ježíše v myšlenkách kritizuje, ale Ježíš se ho snaží s láskou přivést k poznání vlastních chyb. Pozváním dal farizeus najevo srdečný zájem o Ježíše, i když jako hostitel se později moc nevyznamenal.⁶¹

Ježíš zaujal místo u stolu – Lukáš zde používá sloveso *kataklinó* a ve verši 37 *katakeimai* – oba výrazy znamenají totéž. Tehdy lidé jedli po helénistickém způsobu na boku a nohy

⁵⁶ MAREČEK, Petr, *Evangelium podle Lukáše*, s. 236.

⁵⁷ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 149.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ MAREČEK, Petr, *Evangelium podle Lukáše*, s. 264.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 264.

směřovaly od stolu. Proto mohla žena přistoupit “zezadu k jeho nohám.”⁶² Žena se nepokoušela Ježíšovi pomazat hlavu (to byl obvyklý projev úcty, srov. Mk 14,3; Lk 7,46), ale přistoupila k zadní části podušky, na které ležel Ježíš, aby svými slzami smáčela jeho nohy. Byly to slzy hluboké lítosti. Vedl ji k tomu ostych před přítomnými a hluboká úcta k Ježíšovi.⁶³ Toto její chování svědčí o její pokoře a vědomí vlastní hříšnosti, což právě farizeovi chybí. Líbání nohou může být jak výrazem lásky, tak projevem úcty a podrobení se. Pomazání nohou hostovi, které je v biblickém světě neobvyklé (v Novém zákoně se vyskytuje již jen v Jan 12,3), ale se kterým se můžeme setkat v helénistickém světě, je výrazem úcty a lásky.⁶⁴ Petr Mareček ve svém komentáři říká, že pocty, které jsou obvykle udělovány hlavě, jsou tady udělovány nohám. A že znamení lásky této ženy, které ruší všechny zvyklosti a jeví se nehorázným a nevhodným, ve skutečnosti poukazuje na její velikost a stává se nám vzorem.⁶⁵

Kdyby to byl prorok— podle Luke T. Johnsona označení Pána Ježíše za proroka navazuje na klíčový výrok v Lk 7,29–30. Prorok by měl být schopen číst v lidském srdci. Ježíš zná nejen srdce oné hříšné ženy, ale dává najevo, že dokáže číst i Šimonovy myšlenky. Podle tehdejších zákonů bylo předepsáno, čeho a koho je dovoleno se dotýkat.⁶⁶ Petr Mareček ve svém komentáři říká, že farizea nepohoršuje to, že Ježíš dovolí ženě, aby se ho dotýkala, ale spíše ho irituje to, že Ježíš podle něho nerozpoznává, kým žena je. Že tedy nevidí do lidského srdce. Farizeus neví, že Pán Ježíš v zastoupení Boha přebírá projevy vděčnosti od bývalého hříšníka. Farizeus opovrhne hříšnicí i Ježíšem a jeho postoj nadřazenosti je v příkrém protikladu k Ježíšově dobrotě, lásce a v jeho připravenosti přijmout každého člověka.⁶⁷ Kdo je na to vlastně před Bohem lépe? Šimon, který věrně a bezchybně dodržuje zákon, ale je pyšný a nepozná v Ježíšovi Božího posla? Nebo žena, která má jistě mnohé hříchy, ale obrátila se a svědčí o velikosti Boží milující a odpouštějící lásky a která v Ježíšovi poznává možná více než proroka? Člověk se má jistě snažit a plnit dobře své povinnosti vůči Bohu i vůči lidem. Když pak toho všeho ale použije k tomu, aby se mohl druhým nadřazovat, a dokonce jimi opovrhovat, není mu tato jeho „spravedlnost“ k ničemu. Bůh pozvedá pokorné, ale staví se proti pyšným.

Petr Mareček se ve svém komentáři zabývá podobenstvím o dvou věřitelích. Podobenství je o věřiteli, který dvěma dlužníkům, z nichž jeden mu dlužil desetkrát více než

---

⁶² JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 147.

⁶³ MAREČEK Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 265.

⁶⁴ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 265

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 148.

⁶⁷ MAREČEK, Petr, *Evangelium podle Lukáše*, s. 265.

druhý, odpouští dluh, protože oni nejsou schopni ho zaplatit. Mareček jednání tohoto věřitele srovnává s jednáním krále v Mt 18,23–35, který odpouští celý dluh svému služebníkov, jenž ho nemá čím zaplatit. Tento král je milosrdný a slitovný.⁶⁸ Podobný příklad najdeme i v Lk 15,11–32, kde otec přijímá svého navrátilšího syna, který rozházel svůj dědický podíl, s nepodmíněnou a bezmeznou láskou. Podle Marečka je to výrazem jeho otcovské dobroty a lásky. Ale jednání toho, kdo půjčil peníze a zřekne se jejich vrácení, je nezvyklé a paradoxní. Můžeme v něm vidět jednání Boha vůči nám, hříšným lidem.⁶⁹ K tomuto podobenství Luke T. Johnson poznamenává, že oba obnosy, které dlužníci dlužili, byly značné. Denarius se rovnal denní mzdě. Pojem „odpuštění“ se váže jak k dluhu, tak k hříchu. Také on se pozastavuje nad nezvyklým jednáním věřitele, který odpouští jen proto, že dlužník není schopný zaplatit.⁷⁰ V ženě, která přišla Ježíšovi pomazat nohy, můžeme podle Johnsona jednu z chudých na okraji společnosti. Náboženská elita ji zavrhuje, ale ona stejně jako chudí v celém evangeliu ukazuje, že přijímá proroka Ježíše.⁷¹

Je lépe být třeba i chudý, dokonce i hříšný a poznat Boha, než být členem „náboženské elity“ a nedokázat přijmout Boží milosrdenství, a dokonce si ani nebýt vědom, že také já ho potřebuji. Bohatí pro svoji nasycenost nedokázali přijmout Ježíšovo poselství. Podobně mnozí z farizejů pro svůj postoj nadřazené pýchy často nechápali Ježíšovo milosrdné odpouštějící jednání. Mnoho chudých a hříšníků v Ježíšovi poznali „Božího posla“, zatímco farizejové a učitelé zákona ho neustále chtěli přistihnout při nějaké chybě nebo porušování Božího zákona. Aby tedy člověk dokázal přijmout spásná slova Pána Ježíše, musí být opravdu chudý, a to nejen majetkově, ale i „v duchu“, jak o tom mluví svatý Matouš. Jen když si dokážeme uvědomit svoji naprostou závislost na Bohu a také když nelpíme na věcech tohoto světa, můžeme se nechat obdarovat Božím milosrdenstvím a spásou. Kdo je příliš „soběstačný“ a Boha vlastně „nepotřebuje“, nemůže od něj být obdarován. Chudoba a potřebnost může být tedy vlastně velkým bohatstvím, protože nás to přibližuje k Bohu.

---

⁶⁸ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 266.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 148.

⁷¹ Tamtéž.

6. Milosrdný Samaritán (Lk 10,25–37)

²⁵Jednou povstal jeden znalec Zákona, aby ho přivedl do úzkých, a zeptal se ho: „Mistře, co mám dělat, abych dostal jako dědictví věčný život?“ ²⁶Ježíš mu řekl: „Co je psáno v Zákoně? Jak tam čteš?“ ²⁷On odpověděl: „Miluj Pána, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší, celou svou silou i celou svou myslí, a svého bližního jako sám sebe!“ ²⁸Řekl mu: „Správně jsi odpověděl. To dělej a budeš žít.“ ²⁹Ale on se chtěl ospravedlnit, a proto se Ježíše zeptal: „A kdo je můj bližní?“ ³⁰Ježíš se ujal slova a řekl: „Jeden člověk sestupoval z Jeruzaléma do Jericha a octl se mezi lupiči. Ti ho všechno obrali, zbili, nechali napolo mrtvého a odešli.“ ³¹Náhodou šel tou cestou nějaký kněz, viděl ho, ale vyhnul se mu. ³²Stejně i jeden Levita přišel k tomu místu, viděl ho, ale vyhnul se mu. ³³Ale jeden Samařan přišel na své cestě k němu, viděl ho a bylo mu ho líto. ³⁴Přistoupil k němu, nalil mu do ran oleje a vína, obvázal je, vysadil ho na svého soumara, dopravil do hostince a staral se o něho. ³⁵Druhého dne vytáhl dva denáry a dal je hostinskému se slovy: „Starej se o něho, a co vynaložíš navíc, já ti doplatím, až se budu vracet.“ ³⁶Co myslíš, kdo z těch tří se zachoval jako bližní k tomu, který se octl mezi lupiči?“ On odpověděl: „Ten, kdo mu prokázal milosrdenství.“ A Ježíš mu řekl: „Jdi a stejně jednej i ty.“

Podle Petra Marečka tento úryvek v sobě zahrnuje dva na sobě nezávislé úryvky tradice, které evangelista Lukáš redakčně spojil. Podobenství o milosrdném Samařanu a úvodní rozhovor Ježíše se zákoníkem. Zatímco podobenství patří k vlastní látce Lukášova evangelia, mohl by rozhovor se zákoníkem patřit například k pramenu Q. Podle Marečka existují různé názory, za nejpravděpodobnější pokládá názor, že Lk 10,25–28 je redakční zpracování Mk 12,28–34.⁷² Učitel Zákona oslovuje Ježíše titulem „Mistře“, čímž dává najevo, že ho má za sobě rovného a nikoli za pouhého laika. Avšak otázka, kterou mu pokládá, má Ježíše „přivést do úzkých.“ Ježíš reaguje protiotázkou, čímž se zákoník dostane do role zkoušeného.⁷³ Ježíš se tedy přivést do úzkých nenechá. Zákoník cituje dvě přikázání z Mojžíšova zákona. První (Dt 6,5) je vzato z textu Šema v Deuteronomiu (každý věřící žid se je měl modlit dvakrát denně), druhé pochází z tzv. Zákona svatosti v Levitiku (Lv 17–26). Ježíš učitele zákona za jeho

⁷² MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 345.

⁷³ Tamtéž.

odpověď chválí. Nabádá ho, aby podle těchto přikázání jednal. Učitel Zákona však chce diskutovat dál a ptá se Ježíše, kdo je vlastně jeho bližní? Ježíš začne vyprávět podobenství.

Podle Luke T. Johnsona člověk, který se vydal z Jeruzaléma do Jericha, byl Žid. Kněží a levité představovali vůdce lidu a jejich styky s lidmi byly omezeny předpisy o čistotě. Jádrem příběhu není protiklad mezi Židy a Samařany, kdy lépe z toho vyjdou Samařané, ale kontrast mezi těmi, kdo byli ustanovenou a uznávanou součástí lidu, a těmi, kdo jí nebyli.⁷⁴ Mezi Židy a Samařany panovalo napětí až jakási rivalita kvůli dvěma svatyním, Gerizim a Sión, kvůli sporům o členění svatých knih a také panoval mezi nimi spor o to, kdo je skutečný Izraelita.⁷⁵

Podle Petr Marečka existovalo rozdělení Židů na kněze, levity a všechny ostatní Izraelce. Dalo by se tak očekávat, že třetí postavou příběhu bude běžný Izraelec, Pán Ježíš však chce ukázat příklad milosrdenství člověka vůči jinému člověku nezávisle na rasové či náboženské příslušnosti.⁷⁶ K tomu bych dodala, že Pán Ježíš chce tak trochu zbořit předsudky vůči jinému národu. Izraelci dodržovali Zákon a mohli se tak pokládat za „spravedlivé“ před Bohem. Ježíš ale tady zdůrazňuje milosrdné jednání Samařana jako to, které je naplněním lásky k bližnímu a tím i k samotnému Bohu. Přikázání tady splnil Samařan, kterého mohli Izraelci považovat za heretika. Naproti tomu kněz a levita, kteří dodržovali Zákon, nedokázali projevit soucit. Podobně o tom píše ve svém komentáři Paul-Gerhard Müller, který uvádí, že kněz a levita se – ať už to bylo z jakéhokoli důvodu – vyhnuli dotyku s přepadeným dokázali svou neschopnost projevu milosrdné lásky, zatímco Samařan, jímž židé pohrdali jako pohanem, uskutečnil lásku požadovanou Bohem. Proti reprezentantům židovského chrámového kultu s jejich neschopností lidsky se projevit je postaven zástupce ve své solidaritě s bližním.⁷⁷ Podle Luke T. Johnsona chce toto pobenství provokovat. Je to dramatický příběh, kdy pocestný je obrán o všechno, zbit a zanechán polomrtvý. Ještě horší ale je fakt, že Židé, vážení pro své postavení mezi lidem a určení k svatosti před Hospodinem, více dbají na své osobní bezpečí nebo dokonce na rituální čistotu (nesměli se dotknout mrtvého, to by je poskvřnilo), takže ani nepřešli na druhou stranu cesty, aby se podívali. Přitom láska k bližnímu by měla vést alespoň k péči o „syny svého lidu.“ A další „provokací“ je, že takto statečný je opovrhovaný Samařan,

---

⁷⁴ JOHNSON Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 193.

⁷⁵ Tamtéž, str. 183.

⁷⁶ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 348.

⁷⁷ MÜLLER, Paul-Gerhard, *Evangelium sv. Lukáše*, s. 104.

který ne bez rizika, zaveze muže na svém soumaru do hostince. Nenáviděný nepřítel se stává hrdinou s lidským srdcem.⁷⁸

K tomuto „rozlišování“ mezi bližním a nepřítelem, píše ve své knize Lukášovská podobenství Jiří Mrázek, že ve Starém Zákoně je bližním v podstatě souvěrec. Ten, který je „nás“. Patří k nám, vyznává tytéž hodnoty, nebo je alespoň příbuzný, je zde prostě nějaké platné pouto. Židé rozlišovali lidi na Židy a gójím (ne-židy, pohany), Řekové dělili svět na Řeky a barbary (my Řekové, kulturní lidé a ti ostatní – barbari). Toto pojetí není podle Mrázka zdaleka překonané, např. ve válečné propagandě se dodnes rozlišuje my a ti druzí, na naší straně je každý mrtvý neštěstím, na straně těch druhých úspěchem.⁷⁹ Dále říká, že jak evangelíci (sám je evangelík), tak katolíci, mají sklon dělit křesťany na „nás“ a ty druhé a že podobně charismatici se považují za obrácené a ty ostatní berou tak, že obrácení ještě nejsou. A ptá se, zda například saduceové jsou Ježíšovi bližní, když se ho vlastně snaží zabít.⁸⁰

Ježíš učitel Zákona ukázal, že vlastně někdo, kdo patří do mého národa, sdílí se mnou tytéž hodnoty, je dokonce reprezentantem mého náboženství, se vlastně nemusí zachovat jako můj bližní. A naopak někdo, kým naše vlastní skupina opovrhne a máme ho za „nepřítele“, může mít se mnou takový soucit, a tak být ochoten mi pomoci, že se stane mým bližním. Pán Ježíš chce učitele Zákona i nás dovést k tomu, abychom byli někomu potřebnému bližními. Nestačí jen patřit do té správné „skupiny“ (a asi členové každého národa a náboženství budou tvrdit, že ta správná skupina je ta jejich), ale je potřeba přikázání lásky k bližnímu uskutečnit v praxi, i když nás to něco stojí. Můžeme správně znát všechny teologické poučky, před Bohem nám to však bude málo platné, když to vše zůstává jenom na úrovni teorie. Ježíš ve svém učení požadavek lásky k bližnímu „radikalizuje“, když říká, že nikdo nemá větší lásku než ten, kdo položí život za své přátele a když vyžaduje, abychom milovali i své nepřátele a modlili se za ně.

Podobenství o milosrdném Samařanu nás může naučit dívat se na naše bližní jinými očima a nesoudit je podle toho, jestli patří k „nám“, mají stejné názory nebo nějaké postavení, ale všimnout si u každého člověka jeho ochotného srdce a také si všimnout nouze našich bližních a nevyhýbat se jim, ale snažit se podle našich možností pomoci. Bůh se dívá do srdce a vidí-li dobrý úmysl a lásku, líbí se mu to, i když člověk nemá tu nejsprávnější teologii. V katolické církvi je plnost poznání pravdy a máme naši tradici uchovanou od počátku církve. Neměli

---

⁷⁸ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 195.

⁷⁹ MRÁZEK Jiří. *Lukášovská podobenství*, Nakladatelství Mlýn 2007, s. 19.

⁸⁰ Tamtéž.

bychom si však pyšně myslet, že jsme „lepší“ než ostatní, ale naopak se za ty, kdo nepatří do plného společenství církve modlit a všímat si jejich lásky k Bohu a snahy o Boží věc. Bůh na konci věků nebude lidi soudit podle příslušnosti k nějaké skupině, ale podle skutků milosrdenství, které jsme konali nebo také ne. Milosrdný Samaritán nám ukazuje, jak se zachovat k bližnímu v nouzi a naplnit tak přikázání lásky k bližnímu, která je vlastně odrazem lásky k Bohu.

7. Podobenství o ztraceném a nalezeném (Lk 15,1–32)

¹Přicházeli k němu samí celníci a hříšníci, aby ho slyšeli. ²Farizeové a učitelé Zákona mezi sebou reptali: „Přijímá hříšníky a jí s nimi.“ ³Pověděl jim tedy toto podobenství: ⁴„Kdo z vás, když má sto ovcí a jednu z nich ztratí, nenechá těch devětadevadesát v pustině a nepůjde za tou ztracenou, dokud ji nenajde? ⁵A když ji najde, s radostí si ji vloží na ramena. ⁶Až přijde domů, svolá své přátele i sousedy a řekne jim: Radujte se se mnou, protože jsem našel svou ztracenou ovci. ⁷Říkám vám, že právě tak bude v nebi větší radost nad jedním hříšníkem, který se obrátí, než nad devětadevadesáti spravedlivými, kteří obrácení nepotřebují. ⁸Nebo která žena, když má deset stříbrných mincí a jednu z nich ztratí, nerozsvítí svítilnu, nevymete dům a nehledá pečlivě, dokud ji nenajde? ⁹A když ji najde, svolá své přítelkyně i sousedky a řekne jim: Radujte se se mnou, protože jsem našla stříbrnou minci, kterou jsem ztratila. ¹⁰Právě tak, říkám vám, mají radost Boží andělé nad jedním hříšníkem, který se obrátil.“ ¹¹Dále řekl: „Jeden člověk měl dva syny. ¹²Mladší z nich řekl otci: Otče, dej mi z majetku podíl, který na mě připadá. On tedy rozdělil majetek mezi ně. ¹³Netrvalo dlouho a mladší syn sebral všechno, odešel do daleké země a tam svůj majetek rozmařilým životem promarnil. ¹⁴Když všechno utratil, nastal v té zemi velký hlad a on začal mít nouzi. ¹⁵Šel a uchytit se u jednoho hospodáře v té zemi. Ten ho poslal na pole pást vepře. ¹⁶Rád by utišil hlad lusky, které žrali vepři, ale nikdo mu je nedával. ¹⁷Tu šel do sebe a řekl: Kolik nádeníků mého otce má nadbytek chleba, a já tady hynu hladem! ¹⁸Vstanu a půjdu k svému otci a řeknu mu: Otče, zhřešil jsem proti nebi i proti tobě. ¹⁹Už si nezasloužím, abych se nazýval tvým synem. Vezmi mě jako jednoho ze svých nádeníků! ²⁰Vstal a šel k svému otci. Když byl ještě daleko, otec ho uviděl a pohnut soucitem přiběhl, objal ho a políbil. ²¹Syn mu řekl: Otče, zhřešil jsem proti Bohu i proti tobě. Už si nezasloužím, abych se nazýval tvým synem. ²²Ale otec nařídil svým služebníkům: Honem přineste nejlepší šaty a oblečte ho, dejte mu na ruku prsten a obuv na nohy! ²³Přiveďte vykrmené tele a zabijte ho! A hodujme a veselme se, ²⁴protože tento můj syn byl mrtev, a zase žije, byl ztracen, a je zase nalezen! A začali se veselit. ²⁵Jeho starší syn byl právě na poli. Když se vracel a už byl blízko domu, uslyšel hudbu a tanec. ²⁶Zavolal si jednoho ze služebníků a ptal se ho, co to znamená. ²⁷On mu odpověděl: Tvůj bratr se vrátil a tvůj otec dal zabít vykrmené tele, že se mu vrátil zdravý. ²⁸Tu se starší syn rozzlobil a nechtěl jít dovnitř. Jeho otec vyšel a domlouval mu. ²⁹Ale on otci odpověděl: Hle, tolik let už ti sloužím a vždycky jsem dbal na tvá nařízení. A mně jsi nikdy nedal ani kůzle, abych se poveselil se svými přáteli. ³⁰Když ale přišel tenhle tvůj syn, který prohýřil tvůj majetek

s nevěstkami, dals pro něj zabít vykrmené tele! ³¹*Otec mu odpověděl: Dítě, ty jsi pořád se mnou a všechno, co je moje, je i tvoje.* ³²*Ale máme proč se veselit a radovat, protože tento tvůj bratr byl mrtev, a zase žije, byl ztracen, a je zase nalezen.*“

K Ježíšovi přicházejí celníci a hříšníci, aby ho slyšeli (*akuó*), ukazuje se kladná reakce těchto lidí na Ježíšovu výzvu v předchozí kapitole: „kdo má uši k slyšení, slyš.“ Tím, že Ježíše poslechnou, se stávají členy obnoveného lidu.⁸¹ Naproti tomu farizeové a učitelé Zákona mají proti Ježíšovi neustálé výhrady a vlastně ho slyšet nechtějí. Reptají (*gongyzó*) vůči Ježíšovým učedníkům (Lk 5,30), dávají si na Ježíše pozor (*paratéreo*, srov. Lk 6,7 a 14,1) a v Lk 11,53 na něho zle doráželi (*diagongyzó*). Tento výraz znamená veřejné znevážení i soukromé reptání a připomíná reptání Izraelců na poušti vůči Mojžíšovi a Áronovi (například Ex 15,24, 16,2.7–8).⁸² Vícekrát v Lukášově evangeliu zaznívá výtka, že Ježíš jí a pije s celníky a hříšníky (Lk 5,30; 7,34). Ježíš těmito podobenstvími ospravedlňuje své jednání. Normální pastýř přece opustí své stádo, jde hledat ztracenou ovečku a s radostí ji nese na svých ramenou zpět ke stádu. Ježíš ukazuje v tomto podobenství na radost, která je v nebi nad obráceným hříšníkem.⁸³ Radost pastýře je tak velká, že ji potřebuje sdílet se svými přáteli a sousedy. Zde je poukázáno na radost v nebi a obraz nebeské hostiny.⁸⁴

Ježíš farizeje a učitele Zákona neodsuzuje, ale tímto příkladem se je snaží dovést k většímu pochopení Boží lásky a milosrdenství. Je až nepochopitelné, že zatímco běžní hříšníci se v přítomnosti Ježíše často obraceli k Bohu a Ježíšova slova se skutečně dotýkala jejich srdcí, u většiny farizejů a učitelů Zákona to mělo spíše opačný účinek. Nepoznávali v Ježíšově starostlivém hledání ztracených oveček veliké Boží milosrdenství. Bůh se zajímá o každého člověka, i o toho nejvíce ztraceného v hříchu. Proto nám poslal svého Syna, aby nám zjevil velikost své lásky k nám. Je proto tragické, že ti, kdo měli nejvíc sloužit Bohu a samozřejmě se také měli zajímat o spásu svých bližních, měli srdce takto uzavřené, a dokonce se jim projevy Božího milosrdenství nelíbily. Stejně jako farizeus ze sedmé kapitoly, i oni si neuvědomovali, že všechno, co mají, pochází od Boha a že také oni potřebují Boží odpuštění.

Podobenství o ztraceném penízi má téměř stejnou pointu jako předchozí podobenství. Místo muže je zde žena, místo trochu zámožnějšího pastýře chudá hospodyně. Mění se číselný poměr: Místo 1:100 je tady 1:10. Tato žena je chudá, potřebuje každou drobnou minci. Žena

---

⁸¹ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 253.

⁸² Tamtéž.

⁸³ MÜLLER, Paul- Gerhard. *Evangelium sv. Lukáše*, s. 128.

⁸⁴ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 434.

ztratila jednu „drachmu“, stříbrnou minci, která měla hodnotu jednoho denáru (Mt 20,2).⁸⁵ Udělala několik činností, aby minci našla: „rozsvítila lampu, vymetla dům, pečlivě hledala.“

Podle Jiřího Mrázka sice nemůžeme určit, co se dalo za jednu drachmu koupit, ale prý v čase největší kupní síly se za ni dala pořídit ovce. Také on píše, že pastýř přišel o 1 ze 100 a žena o 1 z 10. Ale u té jedné ovce si pastýř neřekl: mám ještě 99, a ani u peněz si člověk obvykle neřekne: ztratil jsem tisícovku, ale mám ještě dalších devět. Takže následuje pátrání.⁸⁶

Jestliže Ježíš s takovou vytrvalostí hledá a nachází celníky a hříšníky, jedná s Boží láskou, která je určena právě hříšníkům a těm, jimiž takové udělala společnost. Lukáš nabádá křesťany, aby od sebe neodpuzovali hříšníky a lidi na okraji, ale aby se snažili tyto lidi dovést k poznání, že jsou lidmi Bohem chtěnými a milovanými a radovali se z jejich obrácení.⁸⁷

To bychom si měli uvědomit i my v dnešní době. Jeden náš profesor na této fakultě se nás v jedné hodině zeptal, jakou mentalitu má většina katolíků, kteří chodí pravidelně do kostela. A sám si odpověděl, že „farizejskou.“ Připadalo mi to tehdy jako příliš tvrdý soud nad touto většinou věřících. Ale myslím si, že si na to jako křesťané opravdu musíme dávat pozor. Abychom neadorovali sami sebe za naši domnělou spravedlnost, ale skutečně podle Ježíšova příkladu toužili k Bohu přivádět všechny ty, kdo jsou od něho daleko a kdo postrádají víru a Boží milost. Abychom nikoho neodsuzovali, ale pomáhali Pánu tyto lidi zachránit pro věčnost.

7.1. Podobenství o marnotratném synovi

Toto podobenství, které je asi nejobsáhlejší podobenstvím v Novém zákoně, bývá často označováno za perlu mezi podobenstvími a za „evangelium v evangeliu.“ Protože se s tímto podobenstvím setkáváme pouze v Lukášově evangeliu, je jasné, že patří k jeho vlastnímu prameni „L“.⁸⁸

Příběh začíná tím, že jeden otec měl dva syny. Existuje mnoho variací na takové téma. Jednu můžeme najít u Matouše (Mt 21,28–31). Je tam podobenství, kdy otec chce po dvou

---

⁸⁵ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 436.

⁸⁶ MRÁZEK, Jiří. *Lukášovská podobenství*, s. 75.

⁸⁷ MÜLLER, Paul-Gerhard. *Evangelium sv. Lukáše*, s. 128.

⁸⁸ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 437.

synech, aby šli pracovat na jeho vinici. Jeden syn poslechne a druhý ne, ale je zde otázka, který syn vlastně poslechl, když jeden řekl ano a pak nešel a druhý řekl ne, ale nakonec šel.⁸⁹

První část podobenství popisuje příběh mladšího syna (Lk 15,12–24), zatímco v druhé části vystupuje do popředí starší syn (Lk 15,25–32). Mladší syn žádá po otci dědictví podíl, který mu náleží. Z knihy Sirachovcovy (Sir 33,20–24) vyplývá, že praxe darování dědictví ještě za života nebyla úplně neobvyklá. Ale na druhé straně neexistuje doklad legislativy nebo zvyklosti, z kterého by se dalo vyvozovat, že by existoval postup předávat někomu dědictví ještě za života nebo že by o ně dědic takto žádal, takže by se mohla zdát žádost mladšího syna dosti drzá.⁹⁰ Jiří Mrázek ve své knize cituje Baileyeho, podle jehož názoru tím, že si syn říká o dědictví ještě za života otce, ho vlastně zaživa pohřbívá. A otec se k němu zde zachovává ještě velkoryseji než na konci příběhu.⁹¹

Podle Petra Marečka se Dt 21,17 uvádí, že prvorozený syn obdrží dvojnásobný díl toho, co bylo dáno každému z dalších synů. Když byli jenom dva synové, starší obdržel dvě třetiny a mladší jednu třetinu dědictví.⁹² Luke T. Johnson naproti tomu uvádí, že zásady židovského dědictvého práva jsou uváděny v Lv 27,8–11 a 36,7–9. Otec synovi vyhověl a syn všechno zpeněžil a brzy odešel do daleké země: stejný výraz (*chóra makra* = „daleká země“) Lukáš používá i v podobenství o hřivnách (Lk 19,12). V té neznámé daleké zemi syn všechno jmění, které od otce jako dědictví obdržel, rozmařilým životem promarnil. Výraz *asótós* v sobě obsahuje lehkovážnost, ale nenaznačuje žádné sexuální excesy, jak si vykládá jeho starší bratr (Lk 15,30).⁹³

Situace se ještě zhoršuje, když v oné daleké zemi nastane hlad. Biblická literatura naznačuje, že to býval častý jev v oblastech, kde bylo zemědělství riskantním podnikáním (Gn 12,10; 26;1; 47,27–47; Rt 1; 1 Král 18,2; srov. Lk 4,25; Sk 11,28). Mladší syn skončil jako pasák vepřů: stejně jako v příběhu o gerazenském posedlém (8,32), i tady představuje stádo vepřů pro Židy něco nečistého (Lv 11,7). V Makabejské době nejíst vepřové maso bylo zkouškou věrnosti Tóře (1 Mak 1,47; 2 Mak 6,18; 7,1). Pást u pohana vepře je pro Žida nepředstavitelně ponižující.⁹⁴ Skutečnost, že mladší syn hledá útočiště u pohana a že se stará o zvířata pro Židy nečistá, vypovídá dokonce o jeho odpadnutí od náboženství svého lidu. Syn

---

⁸⁹ MRÁZEK, Jiří. *Lukášovská podobenství*, s. 82.

⁹⁰ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 438.

⁹¹ MRÁZEK, Jiří. *Lukášovská podobenství*, s. 83.

⁹² MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, str. 439.

⁹³ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 255.

⁹⁴ Tamtéž, s. 255.

by nepohrdl lusky– potravou pro zvířata. Ani ty nedostává, ukazuje to na jeho nouzi a bídu. Jednalo se o lusky stromu rohovníku obecného (*Ceratonia siliqua*). Mít jako jídlo tento svatojánský chléb znamenalo pro člověka nacházet se v největší chudobě a nouzi.⁹⁵

Již tento úvod podobenství nám může mnoho naznačit o Bohu a jeho lásce i o nás lidech, kteří mnohdy od Boha také odcházíme do „daleké země“, kde končíme v bídě a nouzi. Otec v tomto podobenství je dobrý otec. Když ho jeho mladší syn požádá o majetek, který na něj připadá, vyhoví mu a dá mu spravedlivý podíl. Bůh nám také dává mnoho dobrých darů, duchovních i materiálních, ale záleží na nás, jestli je použijeme k dobru svému i jiných lidí, nebo jestli je jen promarníme. Když se jakýkoli člověk rozhodne pro hřích, je v situaci našeho mladšího syna. Dostává se daleko od Boha, a nakonec končí v bídě a ponížení. Hřích totiž vždycky nesmírně ponižuje lidskou důstojnost a ničí Boží obraz v nás. Mladší syn byl na tom tak špatně, že se měl hůř než zvířata, která pásli. Vepři měli co žrát a on nedostával ani jejich jídlo. V dalším průběhu se dozvídáme, jak z toho ven.

Podle Petra Marečka situace, ve které mladší syn je, jej vede k úvaze. Konstatování *tu šel do sebe* nevypráví o jeho skutečné lítosti, ale pouze o tom, že si uvědomil závažnost své situace a uvažoval, jak se z ní co nejlépe dostat. Tato úvaha jej vede k rozhodnutí se k svému otci vrátit a vyznat své pochybení. Uvědomí si, že jeho jednání bylo hříchem nejen proti otci, ale i proti Bohu. Pro Izraelitu je každý hřích hříchem proti Bohu a podle židovských zákonů pozbývá i synovské právo. Chce být proto přijat alespoň jako nádeník.⁹⁶

Na otázku lítosti nad tímto jeho hříchem se trochu jinak dívají Luke T. Johnson a Jiří Mrázek. Johnson píše o skutečné lítosti nad hříchem u mladšího syna, která je rozhodující a také že syn spojuje vztah k Bohu se vztahem k lidem.⁹⁷ Jiří Mrázek soudí, že to, že si syn přizná, v jaké je situaci a že se to rozhodne vyznat před tím, vůči komu se provinil, je pro Lukáše a možná přímo pro Ježíše modelovým obrazem pokání. A také ochota se vrátit. Pokání není jenom to, že se o něčem mluví, ale že se skutečně jde.⁹⁸

Myslím, že zejména Jiří Mrázek má pravdu, když říká, že je tato situace modelová a ukazuje nám, co je skutečné pokání. Možná, že měl mladší syn i trochu sebelítosti a hrozil se toho, co s ním bude, ale také si přiznal své provinění proti Bohu a proti svému otci. Zároveň toto pokání pro něj znamenalo skutečnou záchranu, protože i kdyby byl přijat jen jako nádeník,

---

⁹⁵ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 440.

⁹⁶ MAREČEK Petr. *Evangelium podle Lukáše*, str. 441.

⁹⁷ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 255.

⁹⁸ MRÁZEK, Jiří. *Lukášovská podobenství*, s. 86.

měl by se u svého dobrého otce daleko lépe než v daleké zemi, kde ani neměl co jíst. V tomto postoji je vidět také synova pokora. Nedělá si nárok na to být zase synem, stačí mu být sluhou. A myslím, že další synovou vlastností je velká důvěra a očekávání odpuštění od otce. Kdyby mladší syn nevěřil, že se otec nad ním smiluje a vezme ho zpátky, jistě by se vracet nechtěl. To platí také o našem návratu k Bohu jako k Otcí. Musíme k němu jít s pokorou a pravdivým přiznáním hříchu a také s co největší důvěrou v jeho dobrotu.

Nyní následuje nejkrásnější část podobenství. To, co se stalo, když se syn skutečně vrátil domů. Otec, který syna vidí ještě, když je daleko (znamená to nejspíš, že ho vyhlížel a doufal v jeho návrat), je pohnut soucitem. Lukáš používá sloveso *splachnizomai*, které v 7,33 přisuzuje Ježíšovi a v 10,33 milosrdnému Samařanovi. Nyní se iniciativa přesouvá na otce. Vidí svého syna, je pohnut soucitem, běží, objímá ho a líbá. Objetí (doslova „padl na jeho šíji“) a polibek připomínají scénu v Gn 45,14–15, kdy se dává Josef poznat, objímá a líbá svého bratra Benjamina, a v Gn 46,29, kde vítá svého otce Jakuba.⁹⁹

Dříve než syn dokončí své vyznání, nařídí otec svým sluhům, aby syna oblékli do nejlepších šatů, dali mu na nohy obuv a na ruku prsten a aby zabili vykrmené tele a uspořádali hostinu. Toto je projevem velice uctivého uvítání a přijetí. Drahocenné šaty byly vyhrazeny čestným hostům, prsten je symbol předávání moci a obuv je známka svobodného člověka, otrok chodil naboso.¹⁰⁰ Takovou radost má otec z návratu svého syna. Ani slovo výčitek. Tele bylo „speciální“, krmené zrním (*sitos*). Na rozdíl od dobytčete, které spásalo trávu, zvíře určené k mimořádné hostině bylo krmeno obilím. Aby rychle přibývalo na váze a aby mělo jemné maso.¹⁰¹ Otec se raduje a slaví to, že: „tento můj syn byl mrtev, a zase žije, byl ztracen, a je zas nalezen.“

Tak by se dala také podle Pána Ježíše popsat radost nebeského Otce z návratu jeho dětí. Ježíš nám ukazuje, že stačí pokorně se vrátit k Bohu (obrátit se) a vyznat svůj hřích, a Bůh v nebi uspořádá velikou hostinu z radosti nad svým ztraceným a znovu nalezeným dítětem. Skutečně „jsme mrtví“, když se dostaneme do hříchu a „zase žijeme“, když se navrátíme k Bohu. Náš nebeský otec, který nás velice miluje, se z toho upřímně raduje a s ním celé nebe a všichni andělé. Oblékne nás do šatu milosti, dá nám na ruku prsten a na nohy obuv, protože jsme svobodné děti Boží a už ne otroci hříchu.

---

⁹⁹ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 256.

¹⁰⁰ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 441.

¹⁰¹ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 256.

Tady by mohlo podobenství šťastně skončit. Ale příběh ještě dále pokračuje. Je totiž tady ještě starší syn, který se právě vrací z pole domů. Starší syn pracuje na poli svého otce a plní si poctivě každodenní povinnosti. Jednou by mu to pole mělo patřit. Podle názoru Petra Marečka není návrat bratra tím, co v něm vzbudí takový hněv a dokonce žárlivost, ale je to otcova „přehnaná péče“ o syna, který se mu vrátil. Hněv staršího syna připomíná hněv učitelů Zákona a farizejů, kteří proti Ježíšovi reptají, protože „přijímá hříšníky a jí s nimi.“¹⁰²Otec v podobenství je velmi laskavý a jako vyšel vstříc mladšímu synovi, nyní vychází také za starším synem a domlouvá mu. Syn otci vyčítá: „Hle, tolik let ti už sloužím.“ Syn se cítí spoután těžkou prací. Sloveso *dúleuo* značí velkou hořkost. Tento syn má za to, že je pokládán za někoho ještě menšího než nádeníci a připadá si jako „otrok.“¹⁰³ „Vždycky jsem dbal na tvá nařízení.“ Starší syn zde připomíná spravedlivé Židy, kteří „pokání nepotřebují“. „A mně jsi nikdy nedal ani kůzle...“ Oproti vykrmenému teleti je kůzle (*erifos*) mnohem běžnější a levnější záležitost. Starší syn je tak rozhněván, že říká o svém bratrovi „tenhle tvůj syn.“¹⁰⁴ Odmítá ho uznat za svého bratra a z jeho návratu se neraduje. Možná, že ho bere jako konkurenci a bojí se, že bratr sáhne nyní na majetek, který by měl jednou cele patřit jemu, staršímu synovi.

Tímto mohl Pán Ježíš mířit na farizeje a učitele Zákona. Ti se také neradovali z obrácení některého hříšníka, který přišel k Ježíšovi. Natož aby si uvědomovali, jakou radost má z tohoto obrácení samotný Bůh, jehož jménem se zaštitovali. Jak na jiném místě říká náš Pán, neměli v sobě Boží lásku. Také my můžeme přemýšlet, jestli se v tomto podobenství nenajdeme. Možná se považujeme za hříšníky a prožili jsme návrat k Bohu a jeho milosrdnou přijímající lásku. Nebo jsme v roli staršího bratra, který se bojí o své postavení a chce, aby všichni uznali, že on je ten „lepší“, který otce nikdy neopustil. Mně chybí v tomto podobenství ještě třetí bratr, jediný Syn nebeského otce, Ježíš. Ježíš není hříšník, který nebeského Otce opustil a musí se kát. Není ani jako starší syn, který žárlí a otcovo přijetí svému bratru nepřeje. Je naším bratrem, který celý svůj život pracoval na naší spáse a svému Otci se za nás obětoval.

---

¹⁰² MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 442.

¹⁰³ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s.256.

¹⁰⁴ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 257.

8. Ježíšovo ukřižování (Lk 23,33–43)

³³Když přišli na místo, které se nazývá Lebka, ukřižovali jej i ty zločince, jednoho po jeho pravici a druhého po levici. ³⁴Ježíš řekl: „Otče, odpusť jim, vždyť nevědí, co činí.“ O jeho šaty se rozdělili losem. ³⁵Lid stál a díval se. Členové velerady se mu vysmívali a říkali: „Jiné zachránil, ať zachráni sám sebe, je-li Mesiáš, ten vyvolený Boží.“ ³⁶Posmívali se mu i vojáci, chodili k němu, podávali mu ocet ³⁷a říkali: „Když jsi židovský král, zachraň sám sebe.“ ³⁸Nad ním byl nápis písmem řeckým, latinským a hebrejským: „Toto je král Židů.“ ³⁹Jeden z těch zločinců, kteří viseli na kříži, se mu rouhal: „To jsi Mesiáš? Zachraň sebe i nás!“ ⁴⁰Tu ho ten druhý okřikl: „Ty se ani Boha nebojíš? Vždyť jsi sám odsouzen ke stejnému trestu. ⁴¹A my jsme odsouzeni spravedlivě, dostáváme zaslouženou odplatu, ale on nic zlého neudělal. ⁴²A řekl: „Ježíši, pamatuj na mne, až přijdeš do svého království.“ ⁴³Ježíš mu odpověděl: „Amen, pravím ti, dnes budeš se mnou v ráji.“

Lukáš pro tuto scénu ukřižování čerpal z předlohy Markova evangelia. K tomu připojil vlastní látku (Lk 23,39b–43). Lukáš vynechává Markovu epizodu o tom, jak bylo Ježíšovi podáno víno, okořeněné myrhou, které však nepřijal. Také Lukáš vypouští informaci, že byl Ježíš ukřižován v „devět hodin“, asi proto, že se mu tento údaj zdá neslučitelný s jeho líčením, jelikož ráno proběhl výslech před veleradou a pak byl ještě Ježíš veden před Piláta a Heroda. Jádrem této scény ukřižování je u Lukáše trojnásobný posměch a urážky. Ježíšovi se posmívají členové velerady, vojáci a jeden ze zločinců.¹⁰⁵

Lukáš pro místo ukřižování nepoužívá semitský název Golgota (Mk 15,22, Mt 27,33, Jan 19,17), ale jeho řecký překlad Lebka. Toto popravistiště se nacházelo za hradbami. Ukřižování bylo považováno za potupný způsob popravu. Odsouzený si nesl příčný trám (*patibulum*) svého kříže na popravistiště, kde pak byl na něj přibit nebo přivázán. Hřeby se prorážely zápěstím, ne dlaněmi.¹⁰⁶

Nohy odsouzeného byly k svislé části kříže přivázány nebo přibity hřeby. Na svislý trám byl přibit špalek (*sedile*), na němž ukřižovaný spočíval. Mělo to zabránit utržení těla a také zamezit, aby smrt nebyla příliš rychlá. Na to, jak Ježíš trpěl bolestmi, neupozorňuje žádný

¹⁰⁵ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 618.

¹⁰⁶ Tamtéž.

z evangelistů.¹⁰⁷ Luke T. Johnson ve svém komentáři píše, že ukřižování se považovalo za jeden z nejhorších způsobů popravky, protože obsahovalo mučení (vykloubení končetin, i v případě připoutání provazem místo hřebů) a pomalé zadušení, protože pro bolest a únavu nebylo možné nadzdvihnout se a nadechnout.¹⁰⁸

Všechny tři komentáře, které používám, se shodují na tom, že Ježíšova modlitba k Otci, v níž prosí za odpuštění pro své vrahy, v důležitých rukopisech chybí. Podle Paula-Gerharda Müllera je ale tento verš původní a byl možná zahrazen protizidovskými opisovači, aby zdůraznil vinu Židů. „Nevědomost“ Židů neomlouvá jejich „zatvrzelost“ vůči Ježíšovi. Ježíšovo umučení nelze brát jako „nehodu“ nebo „omyl.“¹⁰⁹

Luke T. Johnson ve svém komentáři píše, že tento verš dokládá, že je Ježíš *sofos*, který ztělesňuje ctnost až do samého konce života, odpovídá Lukášově verzi modlitby Páně (11,4) a zapadá do Lukášova narativního schématu.¹¹⁰ Podle Petra Marečka Ježíš nepřiznává vlastní vinu, avšak prosí za vinu těch, kdo ho popravují. Je nám zde představen jako velký vzor, jako prototyp křesťanského života, modlitby a utrpení.¹¹¹ Ježíšova modlitba za nepřátele se odlišuje od jednání židovských mučedníků, kteří své trýznitele proklínali a haněli (2 Mak 21,19.34) a odpovídá jeho požadavku lásky k nepřítelům (Lk 6,28).¹¹²

Myslím, že Ježíšova modlitba za jeho katy, je skutečně dokladem jeho bezedného milosrdenství. Toto jeho milosrdenství kontrastuje s naší lidskou bezcitností a krutostí, která se projevuje v Ježíšově ukřižování. Pán si na sebe bere všechno zlo, náš hřích a veškerou temnotu, a nám chce dát své odpuštění. Myslím, že Ježíš tuto modlitbu vyslovuje nejen za ty, kdo tam na Golgotě stojí a vysmívají se mu, ale za všechny lidi všech dob. Chce dosáhnout toho, aby nám Bůh odpustil, protože při naší lidské slabosti a křehkosti opravdu často „nevíme, co činíme.“ Ani tehdejší Židé nevěděli, že křížují Božího Syna, protože v něho nedokázali uvěřit.

Dříve než jsou jmenováni ti, kteří se Ježíšovi posmívají, zmiňuje se Lukáš o lidu, který stál a díval se. Tato krátká věta může být výzvou pro čtenáře, aby si rovněž všiml dění a jako lid dospěl k lítosti (v Lk 23, 48 když lidé, kteří se přišli podívat, viděli, co se stalo, odcházeli, bijíc se v prsa). Zatímco se lidé mlčky dívali, vysmívali se Pánu přední muži z lidu, římsští vojáci

---

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 619.

¹⁰⁸ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 389.

¹⁰⁹ MÜLLER, Paul-Gerhard. *Evangelium sv. Lukáše*, s. 166.

¹¹⁰ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 389.

¹¹¹ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 620.

¹¹² MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 619.

a rouhal se mu i jeden ze zločinců. Výzva, aby se zachránil, bere v potaz Ježíšův mesiášský nárok během výslechu před veleradou (Lk 22,66–71) a vyvolává v paměti jak pokušení d'ábla (Lk 4,3), tak tajemný Ježíšův výrok během jeho vystoupení v synagoze v Nazaretě.¹¹³ Členové velerady ho nazývají posměšně Mesiášem, Božím vyvoleným. Na rozdíl od Mk 15,32, kde je „Mesiáš, izraelský král“, a Mt 27,42 „izraelský král“, Lukáš uvádí stejné výrazy jako v Petrově vyznání: „Boží Mesiáš“ (*christos tú theú*). Místo označení král, které použije v dalším průběhu, přidává *ho eklektos* („vyvolený“), které navazuje na hlas při Ježíšově proměnění (*ho eklelegmenos*). Lukáš vynechává výsměch vojáků po jeho odsouzení, tak i bičování, proto zařazuje něco z této tradice sem. Nabídnutý ocet (*oxos*, vlastně kyselé víno, Nm 6,3) tvoří narážku na žalm 69: „V žizni mě napojili octem.“ Podle Luke T. Johnsona je to narážka méně záměrná než v Mk 15,35–36 (srov. Mt 27,47–48). U Lukáše může toto gesto fungovat jako parodie na královské stolování, kdy učedníci pili z jednoho kalicha.¹¹⁴

V protikladu k Mk 15,32, kde Ježíše tupí oba zločinci, kteří byli ukřižováni spolu s ním, se Lukáš zmiňuje pouze o jednom z těch, kteří viseli na kříži, jak Ježíše tupí. Jeden ze zločinců se po členech velerady a římských vojácích připojuje k výsměchu Ježíši. Vybízí Ježíše, aby zachránil sebe i oba zločince, je-li opravdu Mesiáš. Lukáš jeho výrok označuje jako rouhání a stejně tak posměch všech posměvačů vnímá jako rouhání Spasiteli.¹¹⁵

Druhý zločinec však prvního kárá. On, který byl po právu potrestán trestem smrti, by neměl tupit toho, který je nespravedlivě odsouzen a měl by se spíše bát hrozícího Božího hněvu. Druhý zločinec přiznává vlastní provinění a dosvědčuje stejně jako Pilát a Herodes Ježíšovu nevinu.¹¹⁶

Pak se druhý zločinec obrací na Ježíše a prosí ho, aby na něj pamatoval, až přijde do svého království. Podle Luke T. Johnsona zločinec svým způsobem pronáší verzi modlitby Páně: „Přijď království tvé“ (Lk 11,4). Oslovení osobním jménem Ježíš je zde překvapující. Lukáš je jinak vkládá do úst pouze posedlým a lidem, kteří touží po uzdravení (4,34; 8,28; 17,13; 18,38). Ježíšovo jméno znamená „Pán zachraňuje“.¹¹⁷

Ježíš mu slavnostně odpovídá: *amen, amen, pravím ti*. Důraz je kladen na to, že to bude *dnes*. Podle židovských představ eschatologické společnosti spásy s Mesiášem, které obdrží

---

¹¹³ Tamtéž, s. 620.

¹¹⁴ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 390.

¹¹⁵ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 622.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 391.

po právu potrestaný zločinec, je něčím neslýchaným. Ale i z křesťanského pohledu je záhadou, že se tak stane bezprostředně po smrti. Ježíš neříká, že to bude při paruzii na konci času, ale hned po smrti bude zločinec s Ježíšem v ráji.¹¹⁸

Tato perikopa hovoří o velikém Božím milosrdenství. Ježíš nejen prosí za odpuštění pro své katy, ale také odpouští a slibuje ráj kajícímu zločinci. Když se kající zločinec s upřímnou lítostí nad svými hříchy obrací na Ježíše, je mu odpuštěno hned. Zločinec přijal trest jako spravedlivý a litoval. To stačí Ježíšovi k tomu, aby ho vzal do svého království. Zločincovy hříchy byly asi četné a těžké, ale Boží milosrdenství na ně stačí. Podobně jako v podobenství o marnotratném synu, je Boží odpuštění a přijetí absolutní. Toto Boží milosrdenství, které u Lukáše je tak snadno dostupné hříšníkům, je těžko dosažitelné pro farizeje a zákoníky, kteří jsou přece „dokonalí“ a žádné hříchy nemají.

Ježíš se svým umíráním radí k těm nejchudším z lidu. Odsouzen jako rouhač, což byl v židovském zákoně těžký zločin; ukřižován, tento trest byl asi nejpotupnější ze všech možných způsobů poprav; vyhnán až za městské hradby a připraven o všechno, dokonce i o vlastní šaty. Ježíšova chudoba se projevil už při jeho narození. Myslím si, že tím vším chtěl náš Spasitel ukázat, jak je nám lidem blízko, a zvláště blízko lidem chudým. Ježíš se mohl narodit v královském paláci, chtěl se však narodit v chudé nazaretské rodině. Jistě si mohl vybrat „lepší“ způsob smrti, Boží vůli však bylo přemoci naši pýchu a neposlušnost dokonalou pokorou a poslušností Božího Syna. Kdyby žil náš Spasitel v přepychu a neměl žádné problémy, kdo z většiny lidí by se s ním mohl ztotožnit?

Ježíšovo milosrdenství je tak veliké, že všechno odpouští hned. Kající lotr ale také dokázal přijmout smrt, která byla nesmírně krutá, jako spravedlivý trest, který si zasloužil. Vypovídá to o jeho pokoře a o skutečné lítosti nad hříchy. Může nám být vzorem v tom, jak statečně přijímat i třeba bolestnou smrt jako pokání, a odčinit tím hříchy, které máme na svědomí. Zbytek už udělá Boží milosrdenství. Bůh neslibuje zločinci, který už vlastně není zločincem, ale kajíčkem, ráj po mnoholetém očistci, ale ještě „dnes“. Boží milosrdenství je tedy velmi velkorysé. Nezáleží na množství hříchů, pokud člověk opravdu upřímně lituje, je mu odpuštěno.

---

¹¹⁸ MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše*, s. 622.

9. Teologické poselství studovaných textů

Texty, které jsem vybrala, mají ukázat Ježíšův vztah k chudým a jeho milosrdenství. Ježíš přišel jistě jako Spasitel pro všechny, zvláštním způsobem jsou mu však blízcí chudí, maličcí, vydědění, vyloučení, lidé na okraji atd. Když se náš Pán narodil v chudičkém chlévě (někteří říkají, že v jeskyni) a když šel křížovou cestou na Kalvárii, tehdy se s těmi nejchudšími ztotožnil. Texty ukazují na Boží péči o chudé, slabé, vyloučené. Bůh se zastává těch, jež jsou na okraji a nemají vlastně žádná práva. V blahoslavenstvích zaznívá, že jejich údělem na věčnosti bude trvalá radost, že nebudou hladovět ani žíznit. Chudí jsou ti, jichž se Bůh zastává, na kterých mu velmi záleží. Když poslal na svět svého Syna, neumístil ho do královského paláce, ale přál si, aby se narodil v chudé nazaretské rodině, prostému tesaři a jeho ženě. Když Ježíš vyrostl, pracoval svými rukama a vydělával si na své živobytí. Tímto skrytým životem oslavil náš Pán svého Otce stejně, jako když později vyučoval a kázal, uzdravoval a vyháněl zlé duchy. Vrcholem oslavy Boha je kříž, na němž Ježíš zemřel jako ten nejposlednější z chudých, obrán úplně o všechno, včetně svých šatů. Chudí v Lukášově evangeliu jsou nemajetní ti, zažívají často nouzi a bídu. Matoušovo první blahoslavenství uvádí chudé v duchu, a to je možná více podstatné. I bohatý člověk nemusí být na svém majetku závislý a může se o něj dokázat rozdělit a naopak někdo, kdo má málo, může být tak chtivý peněz, že začne závidět nebo dokonce krást, a tak vlastně nemůže přijmout zvěst o Božím království, protože mu v tom brání záliba v bohatství. Chudý je ten, kdo očekává spásu i veškerou pomoc od Boha. Bůh miluje své chudé a stará se o ně.

Ježíš nám přišel zjevit Otcovu lásku a milosrdenství. Snad nejkrásněji o tom pojednává podobenství o marnotratném synu. Bůh je zde vylíčen jako milosrdný Otec, který s láskou vyhlíží zbloudilé dítě, a když spatří, že se toto dítě vrací, s velikou radostí k němu běží, objímá a líbá ho a připraví mu hostinu. Boží láska je nepodmíněná a týká se každého člověka. Bůh z ní nikoho nevyklučuje a má radost ze záchrany svých ztracených dětí. Asi nikdy nebudeme schopni pochopit velikost Boží lásky a milosrdenství, které se projevilo na kříži. Ježíš bere do ráje zločince, za kterého se sám obětuje a umírá za něho. Až tak daleko jde Otcova láska. Obětuje svého milovaného Syna, aby nás zachránil. I podobenství o milosrdném Samařanu nám mnoho ukazuje o Ježíšově milosrdenství. On sám je tím Samařanem, který nám lije do ran olej a víno, stará se o nás a uzdravuje nás. Dává nám příklad, jak máme své bližní milovat a prokazovat jim

milosrdenství. Žena, která v sedmé kapitole pomazala Ježíšovi nohy a utřela je svými vlasy, nám může být dokonalým příkladem hluboké lítosti nad hříchy. Ježíš ji přijímá a říká, že je jí odpuštěno. Jedná s ní jinak než její okolí, které ji zná jako „hříšnici“. Ježíš ale jedná milosrdně i s farizejem, který ženu odsuzuje a s láskou se ho snaží přivést k poznání vlastních chyb a nedostatku lásky. Láska je pro Ježíše zásadní. Bližší je mu hříšník, který se upřímně kaje a miluje ho, než „dokonalí“ farizeové se svou spravedlností a velkou pýchou, kterým ale chybí láska a milosrdenství. Boží milosrdenství je největší Boží vlastností. Ježíš vždy prokazoval milosrdenství těm, kteří byli kolem něj. Bůh je láska, a když mu chceme patřit, musíme se nechat jeho láskou naplnit. Texty o Božím milosrdenství nám mohou být velkou nadějí a útěchou.

Hlásání evangelia chudým a milosrdenství spolu úzce souvisí. Již v Lk 1,54 Maria říká, že Bůh „pamatoval na své milosrdenství.“ Ona je chudá, nejen majetkem, ale protože je zcela závislá na Bohu, důvěřuje mu a všechno od něj očekává. K ní se Bůh snižuje ze své nekonečnosti a vtěluje se do ní. Je to výraz jeho nekonečného milosrdenství, že Bůh se stává člověkem, přichází mezi nás a ve všem se s námi ztotožňuje, kromě hříchu. Boží narození se uskutečňuje v tichu a také v chudobě. Ježíš nemá ani postýlku, do které by ho položili. První, kdo se narozenému Spasiteli přijde poklonit, jsou pastýři, kteří jsou velmi chudí a pasou stáda majetnějším. Jim prvním se oznamuje veliké Boží milosrdenství, které přichází na svět a narozeným dítětem.

Když Ježíš dospěje, zařazuje se mezi kající, kteří přijímají Janův křest. On, který nepotřebuje očištění od hříchu a obrácení, jde ve svém milosrdenství tak daleko, že naše hříchy bere na sebe. Ježíš chodí mezi chudé, hlásá jim radostnou zvěst o Božím království, uzdravuje je a osvobozuje od zlých duchů, učí je, utěšuje i napomíná; a tím vším prokazuje své milosrdenství. V Ježíšových očích jsme chudí všichni, potřebujeme Boha a jeho odpuštění. A potřebujeme se obrátit, abychom mohli přijmout radostnou zvěst o Božím království. Každý, kdo přichází k Ježíši s lítostí nad svými hříchy a s pokorou, dostává od něj odpuštění, jako například žena ze sedmé kapitoly, která je také jednou z chudých svého lidu.

10. Závěr

Ježíšovo milosrdenství, které se ukazuje právě v hlásání evangelia chudým, mě velmi oslovuje. Bůh se stává člověkem, aby byl jedním z nás, a přichází nejvíce právě kvůli chudým, vyloučeným, opovrhovaným. Nejprve k nim se sklání jeho milosrdenství, které chce přitom proměnit a zachránit každého člověka. Ježíš se zastává těch, kdo nejsou v očích světa vůbec nic a naopak varuje bohaté a spokojené. Boží milosrdenství potřebujeme úplně všichni. To, co se mi na Bohu nejvíce líbí, je právě jeho láska a milosrdenství. Ježíš nám přišel ukázat právě tuto Otcovu lásku a milosrdenství. V Božích očích jsme všichni chudí, jsme totiž tvorové a jsme hříšní. Je tragické, že mnoho lidí si nechce svoji závislost na Bohu přiznat, hrajeme si na soběstačné a obdivujeme sami sebe, jakého např. technického pokroku jsme dosáhli. Nevidíme, že všechno je darem od Boha. Myslím, že my, křesťané, máme za úkol prosit Boha o milosrdenství nejen pro nás, ale pro všechny lidi.

Seznam použité literatury

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. 3. přeprac. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1993.

DOUGLAS, J. D. (vyd.). *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 2009.

JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše: Sacra Pagina*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 2005.

MAREČEK, Petr. *Evangelium podle Lukáše: Český ekumenický komentář k Novému zákonu*, 1. vydání, Centrum biblických studií AVČR a UK, Praha 2018.

MRÁZEK, Jiří. *Lukášovská podobenství*, Nakladatelství Mlýn, Jihlava 2007.

MÜLLER, Paul-Gerhard. *Evangelium sv. Lukáše: Malý stuttgartský komentář*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1998, sv. 6.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, 3. vydání, Nakladatelství Krystal OP, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, Praha- Kostelní Vydří 2006.

RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského*, 2. vydání, Nakladatelství Karolinum, Praha 2019.